

Iz pogorišč je nastala nova šola

Poznate pripovedko o ptici Feniksu? Izgori, toda iz plamena se rodi nov ptič. Pravijo, da je to le pripovedka, toda to ni navadna bajka otrokom v zabavo in kratek čas. Je prispodoba večnosti, je vera v življenje, ki se vedno na novo preraja. Pri nas pa se je ta prispodoba izpremenila v stvarnost: slovenska šola na Primorskem se je dvignila iz dvajsetletne

Tomaževica: to je ostalo...

smrti v novo življenje med plameni gorečih šolskih zgradb. V septemberskih dneh 1943., ko se je zrušila zlagana fašistično-imperialistična veličina, se je pojavila kot prvi sad svobode nova slovenska šola. Ni bila ustanovljena z dekretom ali z zakonom; zrastle je samonikla iz ljudstva. V tem je bila njena življenska moč. Novi okupator se je zagnal z vsem svojim protislovanskim besom tudi v našo novo šolo. Gorele so šolske zgradbe, toda slovenska šola je obstala, premagovala početne težave in se razvijala. Uničevalna sla nacifašistične zveri ni imela nikakih meja. Ponekod brez vzroka, le v maščevanje; ponekod radi šopa slame, ki je ostal v učilnici in izdajal bežno počivališče partizanov, so požgali šolo. V Velikem dolu v Komenskem okraju so pridri Nemci v vas baš med mitingom. Občinstvo, pravočasno obveščeno, se je utegnilo razbežati. Sledovi kulturne prireditve, ki so ostali v šoli, so zadoštovali, da je skočil na streho rdeči petelin.

Največ šolskih zgradb je bilo požganih v prvi jesenski ofenzivi leta 1943., nato so sledile prvimi požigi še druge šole. Navajam kot primer Vipavski okraj. Od osemindeset šolskih stavb v tem okraju je pogorelo dvanajst, torej skoraj tretjina. Toda tudi mnoge šole, ki niso bile požgane,

so doživele vandalske napade »nadljudi«. Tako je na pr. šola na Štjaku bila večkrat obsipana z ročnimi bombami, šola v Zaloščah pa so demolerali fašisti iz dornberške postojanke. Na cesti pod Osekom so se večkrat razvile borbe med našimi brigadami in nemško-domobranskimi kolonami. Vsakokrat je bila cilj nemških tankovskih topov oseška šola. Toda po vsakem napadu je ljudstvo šolo za silo zakrpalo, da se je mogel pouk nadaljevati.

Tudi v vaseh, kjer je šolska stavba do kraja pogorela, kjer so le ožgani zidovi obtoževali hitlerjansko drhal, je šola nadaljevala s svojim delom. Našla je svoje zatočišče vsepovsod; v skromnih sobicah, v zakristijah, v zapuščenem postajnem splotju, da celo nad hlevom. To je bilo na vipavskih Brjih. Prve dni so bili sicer otroci nemirni; motilo jih je žvenketanje verig in topot pod njimi. Ko je skozi špranje prodrlo iz hleva

in svetovali. Najbolj iznajdljiv pa je predlagal: »V hlev, kravam, bi vse pometali«, pa je v podu pokazal precejšnjo luknjo.

Šola se je razvijala kljub požganim šolskim stavbam. Njih izgubo je naše ljudstvo prenašalo mirno in samozavestno. Ko sem šel skozi Goče, sem stopil v staro šolo, ki so jo pravkar belili, da bo nudila zavelje učencem. Šolska stavba na kraju vasi, ki so jo sezidali v fašistični dobi, je zgorela. Starec, ki je belil sobo, je bil pravi izraz našega optimizma, ki nas je ves čas borbe držal pokonci: »Iz te skromne stare šole je izšlo toliko in toliko učiteljev, notarjev, nekaj duhovnikov... Tako mi je našteval vrsto imen slovenskih razumnikov, ki so zajemali prvo učenost v stari šoli na Gočah. Potem pa je še dodal kot da obtožuje: »Iz one velike palače, ki stoji požgana kraj vasi, pa nismo dobili ničesar, prav ničesar.« V tej preprosti primerjavi starega goškega očanca je bila ona resnica, ki je niso doumeli naši zatiralci, niti preje fašisti in niti pozneje nemški nacifašisti: da je duh močnejši od snovi.

Pogorišče ljudske šole v Avberju

mukanje, se otroci niso mogli vzdržati smeha. Po par dneh pa so se tudi temu privadili in pouk se je nemoteno nadaljeval. Pogovor je nanese na upade okupatorja. »Kaj bi sedaj z našimi zvezki in z »Mladim rodom«, če priderejo iznenada Nemci?« je vprašala tov. učiteljica. Otroci so ugbali

In naš duh, ki je prebrodil vse težave, prehodil težko pot na Golgoti; ta duh, ki nas je ohranil in dovedel do zmage, nam bo dal še novih moči, da bodo zopet zrasle iz ruševin naše šolske stavbe, da bodo nam vsem v ponos, našemu v svobodi doraščajočemu rodu pa v korist.

D. P.

V pričakovanju komisije

Po vsej Julijski krajini je zadnje čase silno živahno. Po Brdih, v Benečiji, tam okrog Krmine, na Tolminskem, Kobariškem in Bovškem, v Gorici in okolici, na Vipavskem, na Krasi, od Trsta pa do Tržiča, povsod ljudje belijo svoje domove in delajo nove napise na pročelja svojih hiš. Preko ceste, ki vodijo v naselja so postavili slavoloke. Potrudili so se, da bi jih naredili čim lepše, da bi že na slavolokih pokazali, s kakšno požrtvovalnostjo, s kakšno vnemo so pripravljali storiti vse tudi v bodoče, da bi bil uresničen njihov cilj, za katerega so že toliko žrtvovali. Na slavolokih so povsod napisane iste zahteve kakor na pročeljih hiš, na skalnatih stenah ob cestah ali v gori nad vasio: »Hočemo Jugoslavijo, hočemo priključitev k FLRJ, hočemo Tita! itd. itd.

Tisoč in tisoč resolucij, ki jih je podpisal okorno roko primorski človek, izžarevajo

eno in isto željo in zahtevo: »Hočemo Jugoslavijo, hočemo Tita!«

Poglejte, toliko smo dali za uresničitev te naše želje — kriče napisi na stenah in podatki v resolucijah. Tako malo prebivalcev šteje naša vas, naše mestce, pa vendar se je borilo v Narodno osvobodilni vojski toliko in toliko borcev, toliko jih je v borbi padlo, toliko jih je umrlo v internacijah in ječah, toliko je bilo preganjanj, toliko mučenj, toliko hiš in gospodarskih poslopj je bilo požganih in porušeni — toda radi smo jih dali in če bi bilo treba, bi jih dali še enkrat, samo da bo uresničena naša zahteva: hočemo priključitev k Jugoslaviji.

Težko je čakati že toliko časa, odkar je napovedan prihod komisije. V zadnjih tednih ljudstvo primorske zemlje kar ne more več strpeti, da ne bi dalo duška svojim čustvom, da ne bi še enkrat izpovedalo tisto, kar so izpovedali s krvjo in trpljenjem. V večjih vaseh in mestih se zbirajo na taberih. Na govorniške tribune prihajajo iz množice ljudje, ki še nikdar niso nastopali pred ljudstvom in izpovedujejo ter utemeljujejo svoje zahteve. V Postojni, v Grgarju in Čepovanu, v Idriji, Sv. Luciji ter v Tolminu in po vseh vaseh v coni A so izpovedali tisto, kar so nosili v srcih, ko so jim ubijali najdražje, ko so jih mučili, požigali domove, ko so jih gnali v internacijo, v ječe, tisto, kar so nosili v srcih takrat, ko so prišli za puške, ko so do smrti izmučeni vztrajali na dolgih marših brez hrane, ko so prežali v zasedah, ko so jurišali na sovraga: »Hočemo priključitev k Jugoslaviji!«

Silni argumenti stoje za zahtevo po priključitvi Primorske k FLRJ. S temi argumenti bo primorsko ljudstvo stopilo pred mednarodno razmejitveno komisijo, katero tako nestrpno pričakuje.

Pričakuje jo, da jo bo peljalo na grobove svojih padlih sinov in hčera. Ji pokazalo gozdove, kjer leže na neznanih krajih tisoči in tisoči padlih borcev in bork, da ji bo pokazalo sezname tisoč in tisoč umrlih v internacijah, konfinacijah in ječah, da ji bo pokazalo kraje, kjer so nekoč stali njihove domačije, da ji bo povedalo, da niso smeli govoriti s svojimi otroci v materinem jeziku, da celo v cerkvi niso smeli govoriti in poslušati pridig v slovenščini — da bodo vsi doumeli upravičenost zahteve, ki je zapisana v srcih primorskega ljudstva že toliko let in je postala dejanje napojeno s krvjo sinov in hčera naše zemlje: »Hočemo priključitev k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji!«

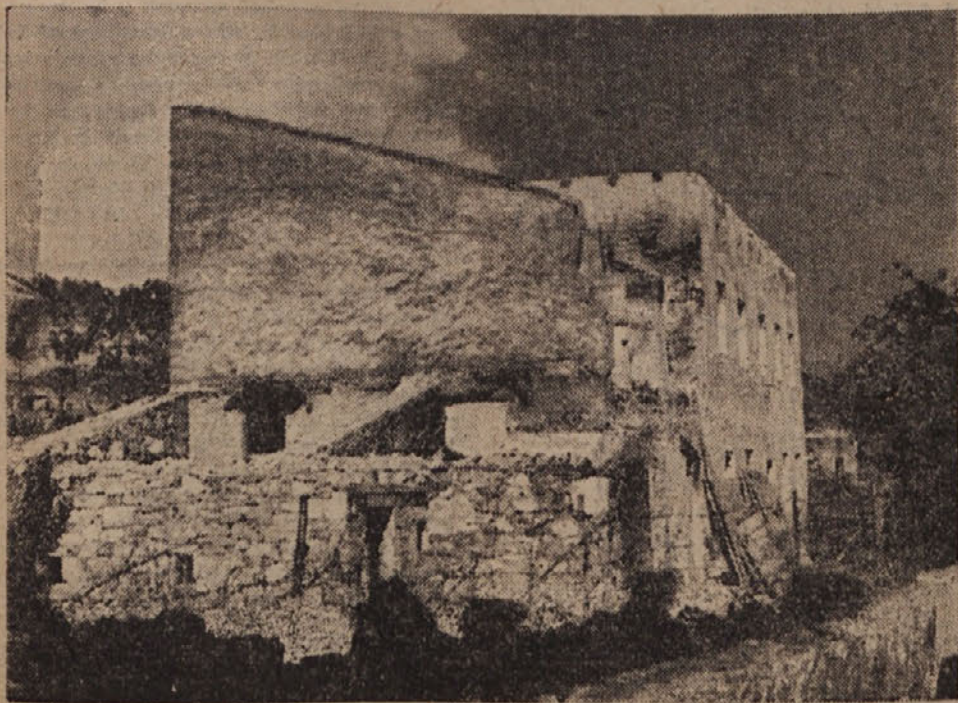
Vsak pravičnik bo po tem ugotovil: Slovensko Primorje s Trstom in Istro mora biti priključeno k FLRJ, ker drugače ne more in ne sme biti!

Resolucija PNOO organizaciji Združenih narodov

PNOO za Slovensko Primorje in Trst je kot izvoljeni predstavnik ljudske oblasti, poslal z zadnje seje Generalni skupščini Organizacije Združenih narodov resolucijo, s katero pozdravlja organizacijo ZN, ker vidi v njej močno sredstvo za uničenje fašizma, za ohranitev svetovnega miru in za spoštovanje samoodločbe narodov.

Resolucija pravi, da čuti ljudstvo Slovenskega Primorja in Trsta, ki je doprineslo velike žrtve v borbi proti fašizmu za skupno zavezniško stvar, se posebno potrebo po tem organizizmu, ker je Zavezniška vojska uprva šla preko volje tukajšnjega ljudstva in ukinila oblast ljudskih odborov ter na njih mesto dekretirala predstavnike protiljudske manjšine.

Resolucija ugotavlja dalje, da je PNOO pogostoma opozarjal na nevarni položaj, ki je nastal zaradi vzpostavljanja stanja pred 8. septembrom 1943. PNOO je Zavezniški vojski upravi postavil razne predloge glede vseh spornih vprašanj in je bil pripravljen popuščati do skrajnih meja, ki jih še dopuščajo načela demokracije. Toda vse spomnice, protesti in predlogi niso imeli uspeha. Na koncu se izraža prepričanje prebivalstva Slovenskega Primorja in Trsta, da bo delo organizacije Združenih narodov prineslo koristi vsemu naprednemu, demokratičnemu svetu in tudi hudo preizkušenemu prebivalstvu Slovenskega Primorja in Trsta.

Cerovlje: tu je bila ljudska šola

PREGLEDDOGODKOV

pri nas

„Čiščenje“ v slovenski srednji šoli

Končno se je le odprla z nekoliko zakasnitvijo, za osnovno tudi slovenska srednja šola, v veliko zadovoljstvo vse slovenske javnosti in še posebej staršev. Kalila je to zadovoljstvo le zavest, da to še ni naša ljudska osnovna in srednja šola, kakršno so zamislile in jo pripravljale naše ljudske šolske oblasti. Na žalost so bile vse zle slutnje le preveč upravičene. Ne le, da je bilo vse vodstvo srednje šole imenovano z dekreti zaveznikiških zasedbenih oblasti, mesto da bi bilo izvoljeno, oziroma od naših izvoljenih oblasti nameščeno, marveč je bilo pri tem storjenih še več takih načelnih napak, ki teže kot rak rana na tako majevi, oz. neurejeni slovenski srednji šoli.

1. V slovensko šolo se je začela uvajati stara italijanska (fašistična) zakonodaja, (o šolski organizaciji, o učnih načrtih, o šolskih knjigah).

2. V vodstvo in med učno osebje je bilo imenovano mnogo kolaboracionistov.

3. Uvedla se je zopet nedopustna neenakopravnost s tem, da so slov. šolstvo podredili italijanskemu superintendentu, da je v slovenski srednji šoli obvezen pouk italijanske, a v italijanskih ne pouk slovenske.

Seveda je prišlo tudi v slovenski šoli do čistke. Toda ta čistka — doslej je bila izvršena le v gorški provinci — ne le da ni rešila vprašanja fašističnih kolaboracionistov marveč je vprašanje zaostriala z neke nove strani.

S 1. februarjem t. l. je bilo odpuščenih iz službe z odlokom ZVU osem učiteljev, od teh dva kolaboracionista in šest čistih nekolaboracionistov ter trije profesorji, od teh en kolaboracionist in dva čista nekolaboracionista, (eden izmed njih, prof. in ravnatelj nižje srednje šole v Gorici Peter Martinc je bil več kot dve leti partizan, drugi, prof. Kretič Lojze se je pa vrnil iz internacije iz Nemčije.)

Ugotavljamo le, da zasliševanja in čistke ni izvršila komisija za čiščenje, kjer bi kakorkoli sodelovalo naše ljudstvo, ki pozna domače razmere, marveč angleški vojaški, oziroma policijski organi. To je v neki meri razvidno iz odloka, kjer se odpust utemeljuje s tem, da imenovani niso bili primerni za službo »iz stališča varnosti« in se v ta namen navaja V. G. P. Varnostni oddelek 15/4 13/15/16 jan. 46., kar pač pomeni Venezia Giulia Police, Varn. odd.

Sicer se ob zaključku navaja, da je »gori omenjeni ukrep odrejen v skladu z upravnimi navodili št. 7 in 8; člen 5.« to je z ukrepom o protifašističnem čiščenju, kar pa ne odgovarja dejanskemu stanju, ki smo ga navedli zgoraj.

Kaj pomeni ta »iz stališča varnosti?« Predvsem to, da to ni čiščenje elementov, marveč odpuščanje iz službe iz političnih, policijskih razlogov, ki jih javnost ne sme izvedeti, kakor je bilo uradno izjavljeno.

Primorsko ljudstvo si je v teku osvobodilne borbe samo in s pomočjo jugoslovanske armade zgradilo svojo oblast, tudi šolsko. ZVU krši toliko demokratska načela atlantske istine, kakor tudi mednarodno pravo in dogovor med Jugoslavijo in Anglijo-Ameriko, ki zahtevajo spoštovanje obstoječih ljudskih oblasti.

v Jugoslaviji

V novoletni poslanici se je maršal Tito obrnil na delavce, kmete in pošteno ljudsko inteligenco s pozivom, naj z vztrajnostjo, poštenostjo in vestnostjo nadaljujejo delo za obnovo porušene domovine. »Naj bo leto 1946 leto največjega poleta in zmag pri obnovi naše dežele«, je dejal maršal Tito.

Izvršni odbor Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščenec Jugoslavije je v tej zvezi začel program »Prvomajskega tekmovanja«, čigar pogoji morajo zadostiti najmanj sledečim točkam: 1. izpolnitev in prekorajenje programa proizvodnje ter norm po količini in kakovosti, 2. varčevanje s surovinami, mazilom, gorivom in drugimi potrebščinami ter najpopolnejše izkoriščanje odpadkov, 3. utrjevanje delovne discipline, ki naj se očituje v najmanjšem odstotku neupravičenih izostankov od dela in v najmanjšem odstotku zamujanja ter zapusca-

nja dela pred koncem delovnega časa in brez odobritve podjetja, 4. prehod delavcev od enega stroja na vodstvo več strojev po zgledu beograjske tekstilne tovarne, 5. višek uspeha pri izpolnjevanju strojev, orodja, izumov in najboljša organizacija proizvodnje, 6. največji odstotek prostovoljnih delovnih ur, 7. prizadevanje sindikalne podružnice, da najhitreje razdeli in odpošlje izdelano blago, zaradi hitrejšega obtoka in pomnožitve narodnega kapitala, 8. največji odstotek organiziranih in redno plačujočih članov, 9. najbolj urejeno podružnično poslovanje, 10. najbolj organizirano kulturno in prosvetno delo (čitniške skupine, stenčasi, najhitreje obveščanje javnosti o razvoju tekmovanja, najvišji odstotek razdelitve sindikalnega lista), 11. to tekmovanje mora biti najtesneje povezano z borbo proti špekulaciji, črni borzi, tatvinam, birokratizmu, sabotaži in korupciji in z najboljšo organizacijo skupnih kuhinj, otroških zavetišč, vajeniških domov itd. 12. zveznim osrednjim upravam se nalaga, da pokažejo največjo delavnost v organizaciji in vodstvu tega tekmovanja ter da te navedene pogoje proizvedejo in prilagodijo vsaka v svoji industrijski stroki.

Temovanje se ima pričeti najpozneje 1. marca in mora trajati tri do šest mesecev, tako da bodo prve izide pregledali 15. aprila in jih sporočili na slovenskih prvomajskih zborovanjih v podjetjih in ustanovah.

Prvo pobudo za letošnje tekmovanje pri obnovi so dali rudarji Zenskega premogovnika (Bosna), ki so pozvali na t. mesečno tekmovanje vse jugoslovanske rudarje. Tekmovanje se razširilo na vse rudnike, tovarne, in na vsa druga podjetja v Jugoslaviji.

V oktobru so rudarji Konjščice pozvali vse hrvatske premogovne rudarje na dvomesečno tekmovanje za povečanje proizvodnje. To tekmovanje so podaljšali do 31. januarja in dosegli odlične uspehe. Izmed vseh rudnikov se je najbolj izkazal rudnik Siverić v Dalmaciji, ki je povečal proizvodnjo za 29,9%. Tudi rudnik v Raši v Istri je od junija, ko so izkopali prve vozilke premoga pa do danes dvignil proizvodnjo za 1300%.

Enako tekmujejo slovenski rudniki. Ze v septembru so slovenski rudniki dvignili proizvodnjo od 25% do 75% predvojne proizvodnje. Danes delajo neumorno in udarniško rudarji v Trbovljah, Zagorju, Hrastniku, Rajhenburgu, Velenju, Kočevju, Hudi jami, Krmelju in drugod. V Sloveniji so že trije premogovniki prekorajili predvojno proizvodnjo. Ti so rajhenburski, velenjski in kočevski. V Hudi jami pri Laškem so že dosegli 74% predvojne proizvodnje. Slovenski rudarji so s prekom ním in nedeljskim delom zaslužili že več milijonov dinarjev, ki so jih nato potom svojih organizacij razdelili za obnovo hiš v porušeni krajini, za nabavo živine, za obnavljanje šol in za razne podpore.

Kakor rudarji tako so se tekmovanja udeležile tudi tovarne in podjetja. Delavci prednice in tkalnice v Mariboru so pozvali vse delavce oblačilne in tekstilne industrije na tri in pol mesečno tekmovanje.

in po svetu

Dokaj mesecev je že poteklo od poslednjih bitk na bojnem polju proti fašističnemu bloku Nemčije-Italije-Japonske, bitka na političnem in gospodarskem polju proti ostankom tega bloka pa še vedno traja in postaja ob gotovih povišjih problemih dokaj ostra. Vzrok tega je jasen: fašizem, kljub vojaškemu porazu ni izginil, temveč skuša pri reševanju vprašanj novega mira že v njegovih začetkih sejati razdor med velikimi zavezniki in ostalimi državami in tako izzvati novo vojno.

Svobodoljubne množice sveta, ki so po krivdi prav take fašistične politike bile potisnjene v doslej najstrašnejšo vojno, trpljenja in gorja in ki so za ceno ogromnih žrtev končno zmagale nad fašizmom, nikakor ne mislijo in ne bodo dovolile, da bi se to gorje še kdaj povrnilo.

Napori vseh svobodoljubnih demokratičnih narodov streme za tem, in brez dvoma na prvem mestu narodi Sovjetske zveze, ki so zlo fašizma najhujše občutili in za njegovo uničenje največ doprinesli.

Na volilnem zborovanju je imel

generalisim Stalin govor

v katerem je Sovjetskemu ljudstvu še enkrat prikazal vzroke minule vojne. Dejal je, da bi bilo zgrešeno misliti, da je druga svetovna vojna nastala slučajno zaradi na-

pak takih ali takih državnikov. Vojna je izbruhnila kot neizbežna posledica razvoja svetovnih gospodarskih in političnih sil. Kapitalistični sistem svetovnega gospodarstva skriva namreč v sebi osnove splošne krize in vojaških spopadov. Značaj druge svetovne vojne je v tem da je že od prvega početka dobila značaj protifašistične osvobodilne vojne. Na tej osnovi se je sestavila antifašistična koalicija SZ, ZDA, Velike Britanije in drugih svobodoljubnih držav.

Ta vojna je bila za Sovjetsko deželo najstrašnejša kar jih pozna v svoji zgodovini. Pokazala je, da je sovjetski sistem popolna podoba življenja in idealna oblika velike družbene organizacije. Sovjetski sistem se je izkazal kot vzor mnogonarodne države, kot sistem državne organizacije, v katerem je bil narodni problem in problem sodelovanja med narodi rešen bolje, kakor v katerikoli drugi mednarodni državi.

Po tem je Stalin govoril o porastu proizvodnje in med drugim dejal, da je dvig proizvodnje v tako kratkem času vzbudil nasprotujoče si komentarje v tisku. Prijatelji so dejali, da se je izvršil čudež, zlobneži pa so izjavili, da so petletke boljše, viška propaganda. Toda ker se čudeži ne dogajajo, se je javno mnenje v inozemstvu moralo sprijazniti z dejstvi.

Na koncu svojega govora je Stalin dejal, da bodo v prihodnosti posvetili še večjo pozornost razširjanju produkcije in da bo za doseg ciljev, ki si jih postavljajo, potrebno še tri nove petletke, če ne več, toda zastavljene naloge bodo izvršili.

Ves svetovni tisk posveča izredno pozornost Stalinovemu govoru in podčrtava pred vsem nov sovjetski petleten načrt za dvig proizvodnje.

Uspeh volitev Sovjetskega ljudstva

10. t. m. v Vrhovni sovjet o kateri pa so znani le prvi podatki, pač ponovno potrjuje soglasnost Sovjetskega ljudstva s politiko njihove dežele, ki temelji na enakopravnosti narodov in najvišjih demokratičnih principih.

Ti temelji sovjetske politike se nam ponovno razodevajo v stališču Sovjetske delegacije do grškega (prej) in sedaj do

Indonezijskega vprašanja

na zasedanju Združenih narodov.

7. t. m., ko je Varnostni svet začel razpravo proti Indoneziji, je ukrajinska delegacija predlagala ustanovitev komisije, ki naj prouči položaj v Indoneziji sami. Ta predlog je Ukrajinski delegat Manuilevski podprl s opisom sedanjega položaja, ki je privedel do oboroženih akcij angleških čet z uporabo japonskih proti Indonezičem, čeprav je bila glavna naloga angleških čet popolna razorožitev Japoncev. Manuilevski je dejal, da ne bi prišlo do prelivanja krvi, če bi se Britanci in Holanci lojalno sporazumeli z indonezijskimi oblastmi. Manuilevski je zanimal Bevinovo izjavo, da se Britanci bore proti fašističnim indonezijskim elementom, pač pa je poudaril, da Indoneziji ne ogrožajo nikogar, temveč da se bore za svojo lastno deželo.

Varnostni svet bi moral podvzeti potrebne ukrepe, da se tako nevzdržno stanje konča, ker predstavlja, kakor je dejal Višinski, ko je podprl ukrajinske izjave, nevarnost za

bodočnost in da lahko povod za nov svetovni spor. Rešitev tega vprašanja bo preizkus vrednosti organizacije Združenih narodov.

Član angleške delegacije Bevin se je imenovanju take komisije uprl.

Ukrajinski predlog pa je podprla Kitajska, katere delegat je izjavil, da so njihove simpatije na strani ljudstva, ki se bori za večjo stopnjo samovlade. Kitajsko ljudstvo in vse države, ki ljubijo svobodo in mir, in med njimi tudi nizozemsko ljudstvo, morajo pokazati veliko naklonjenost do Indonezičev.

Med zavlačevanjem rešitve tega vprašanja pa divjajo na Javi boji, Indonezijsko ljudstvo brani s krvjo svoje pravice, svetu zajamčene z Atlantsko listino.

Kakor zahteva to vprašanje nujne rešitve za korist svobodoljubnega indonezijskega ljudstva, tako zahteva nujne in odločne rešitve vprašanje

poljske in jugoslovanske fašistične vojske

v službi ameriške oziroma angleške armade, ki kakor prvo, ogroža mir, vzpostavitev zaupanja v povojni Evropi in težnje svobodoljubnih narodov SZ, Jugoslavije in Poljske.

Gre tu za armado fašističnega poljskega generala Andersa in za četniške in ustaške bande, ki uživajo v Italiji podporo reakcionarnih in profašističnih elementov, katerim za povračilo pomagajo v borbi proti demokratičnemu gibanju italijanskega ljudstva. Razni dogodki v Evropi v povojni dobi pa so pokazali, da se za ohranitev emigrantske Andersove vojske prizadevajo gotovi reakcionarni profašistični krogi v Angliji in Ameriki, ki jo tudi gmotno podpirajo.

To dejstvo je v ostrem nasprotju s stremljenji in napori Združenih narodov, da bi zgradili povojni mir in mednarodno varnost.

Ta tolpa je, kot vsi fašistični ostanki v Evropi s četniki in ustaši vred središče za podpiranje divje mržnje proti demokratičnim Jugoslavijci.

Demokratična javnost v svetu, zlasti v Jugoslaviji, ima v zvezi s temi dejstvi polno pravico, da se vprašuje do kdaj so bodo pred obličjem evropskih narodov, ki so doprinesli toliko za sedanjim mir, še vnaprej zdrževala in krepila taka legla in zatočišča fašističnih provokatorjev, kot so to čete generala Andersa ter ustaške, četniške in druge izdajalske formacije v Italiji.

Njihovo mesto je pred sodiščem ljudstva, ki so ga izdali, ne pa v vrstah in poleg borcev Združenih narodov.

V interesu miru, v interesu vzpostavitve zaupanja v povojni Evropi, je že skrajni čas, da se te fašistične formacije onemogočijo, kakor je bil pred dnevi

onemogočen vstop v ZN falangistični Španiji

generala Franca, ki je vso vojno sodeloval s Hitlerjem in Mussolinijem in je še danes azil vseh vrst fašistov.

Panamske zahteve na Varnostnem svetu ZN po odklonitvi članstva v ZN falangistični Španiji, so podprle skoraj vse države in istočasno izjavile svoje simpatije republikanski Španiji. Pred par dnevi je prišel iz Mehike v Pariz predsednik republikanske španske vlade Giral, ki je izjavil, da upa, da bo v nekaj mesecih v Madridu.

Kot je znano, deluje v Španiji proti fašistični vladi močno partizansko gibanje in bi hitra odstranitev te »evropske sramote« bila samo potrditev volje španskega ljudstva, ki je svojo demokratičnost dokazalo v krvavi državljanski vojni, ki pa se je zaključila z zmago fašističnih skupin le zaradi vmešavanja Nemčije in fašistične Italije.

Vsa ostala dogajanja v svetu v preteklem tednu spremljajo v večji ali manjši meri odvisnosti omenjene glavne dogodke, vendar moramo iz vseh, tako iz Nürnbergskega procesa, vprašanja Levante, solidarnosti balkanskih in srednjeevropskih zainteresiranih držav s težnjami ljudstva Primorske in delavnih množic Trsta, da se to ozemlje priključi k Jugoslaviji, in iz kampanje reakcionarnih krogov za rešitev tega vprašanja v korist Italije, razumeti, da se vodi huda politična borba med demokratičnimi državami, ki hočejo zagotoviti nov pravičen mir na podlagi ljudske samoodločbe na eni strani, in fašistični ostanki, ki grade svoje upe na ponovnem zasužnjevanju sveta s sejanjem razdora med združene narode — zmagovalce nad fašizmom, na drugi strani.

en-že

Italija: Prav zares ga ne poznam

LIMES SLAVICUS

(SLOVENSKA MEJA)

Vzporedno s pešanjem in propadanjem rimske države narašča pritisk novih narodov na njene meje. Barbarski Germani silijo z vedno večjo močjo proti sončnemu jugu, proti bogatim in urejenim provincam rimske države. Germanom sledijo v smeri proti zapadu in jugozapadu Slovani. Začne doba preseljevanja narodov, ki z uničenjem rimske države, zaključijo antiko in postavi na evropsko pozornico Germane in Slovane kot nove oblikovalce usode srednjeveške Evrope.

Ni ga naroda med Slovani, ki bi imel svoje ozemlje tako zelo izpostavljeno kot ravno Slovenci. Že pred naselitvijo Slovencev je predstavljala slovenska zemlja nekaka vrata narodov. Vsi narodi, ki so z vzhoda prodirali v Italijo ali na zapad, so prodirali prav preko slovenskega ozemlja. Iz Panonske kotline in Balkana vodi najprikladnejša pot v Italijo ob Savi navzgor v Ljubljansko kotlino, od tu pa preko nizkih kraških planot v Vipavsko dolino in dalje v Furlansko nižino, kjer se na široko odpre severno-italijanska ravan. To smer preko slovenskega ozemlja kažejo že stare rimske ceste, med katerimi je bila najvažnejša cesta iz Ogleja — izhodišče rimskih cest iz Italije na vzhod — skozi Vipavsko dolino, Ajdovščino, Hrušico, Logatec, Vrhniko, Ljubljano in dalje proti vzhodu.

Rimljani, ki so se zavedali pomembnosti teh vrat za vstop v Italijo, so že za časa Dioklecijana in pozneje utrjevali današnje slovenske ozemlje s sistemom obrambnih naprav, katere moremo zasledovati ob zgornji Dravi, v Ziljski dolini na Koroškem, preko vse Notranjske, pri Vrhniki, na Dolenskem in drugod. Toda tudi vse te obrambne naprave niso mogle trajno zadržati navala prodirajočih narodov.

Že v začetku 5. stol. po Kristusu začno prvi udori barbarskih narodov v Italijo preko našega ozemlja. Kot prvi, germanski zahodni Gotje, za njimi Huni; po razpadu njihove države pridejo Vzhodni Gotje, ki zavlada nad vso Italijo. Po razpadu zapadnorimske države (1. 476) se je ohranila rimska cesarska tradicija edino še v bizantinski državi s središčem v Carigradu. Mogočni cesar Justinijan (527-565) si je zastavil nalogo obnoviti rimsko državo v celoti. Po 20 letnem vojskovanju se mu je posrečilo osvojiti Italijo in utrditi oblast na Balkanu.

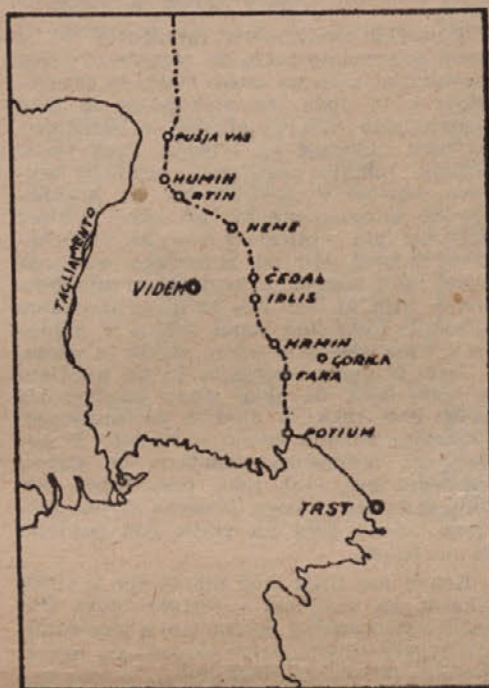
Toda na obzorju bizantinske države so se zbirali težki oblaki. V Panonsko kotlino, ki je s svojo središčno lego predstavljala nekako zbirališče narodov za vdiranje v zapadne in južne dele Evrope, so se vselili germanski Langobardi in Gepidi; ob Karpatih proti spodnji Donavi in preko Karpatov v Panonsko kotlino pa že silijo prvi slovanski rodovi v družbi z nomadskimi turško-tatarskimi Ostri ali Avari. L. 568 pa so Langobardi predrli bizantinsko mejo Italije in so prav tako preko našega ozemlja zasedli Italijo in se tam za stalno naselili. Ti Langobardi so postali našim prednikom po njih naselitvi neposredni mejaši.

Kakor so Rimljani postavljali svoje »kitajske zidove«, da zavarujejo rodovitno zem-

ljo in svoja naselja pred vpadi barbarskih sosedov, tako so tudi Bizantinci, po končani vojni z Vzhodnimi Goti, zgradili utrjen obmejni pas ob prehodu zadnjih alpskih in kraških višin v Furlanski nižino. Te utrdbe, ki so predstavljale nekako vojno granico, naj bi zadržale barbarske narode pri vdiranju v bizantinsko Italijo. Tudi Langobardi, ki so za Bizantinci zagospodovali v Italiji, so prevzeli in še bolj izpopolnili to vojno granico in njene obrambne naprave, namenjene obrambi pred vpadi Avarov in Slovanov.

Tačas so namreč Slovani in Avari že zavzeli Panonsko nižino. Slovani, ki so bili ponekod svobodni, drugje pa podložniki sicer maloštevilnih toda bojevitih in roparskih Avarov, so skupaj z Avari prodirali preko meje bizantinske države na Balkan. Dočim so se Avari vračali v Panonsko nižino, pa so Slovani ostajali na bizantinskem ozemlju Balkana, katerega so koncem VI. stoletja skoraj vsega posedli.

Nekateri slovanski rodovi — predniki nas Slovencev — pa so prodirali ob alpskih re-

Kako je potekala langobardska obrambna linija.

kah (Savi, Dravi, Muri in pritokih) navzgor, zopet drugi v smeri proti Furlanski nižini; toda tu jih je ustavila langobardska vojna granica, naš »limes slavicus« (slovanska meja). Okoli leta 600 po Kr. se je slovanski val ustavil na robu Furlanske nižine, tam, kjer prehaja Kras, goriška Brda in alpska predgorja v ravan. Na črti, ki poteka od Tilmenta proti morju, so postavili Slovenci pred 1300 leti svoje najbolj jugozapadne meje.

Ta langobardska obrambna linija, sestavljena iz številnih utrjenih gradov in gradišč, zased in sotesk, obrambnih okopov in strelskih položajev, pod vojaškim vodstvom s

sedežem v Čedadu je postala za dolga stoletja narodnostna meja med Slovenci in Furlani. Danes moremo ugotoviti le še glavne postojanke in približno črto tega nekdanjega obrambnega pasu. Potekal je od sotesk pri Pušji vasi (Venzona) in Huminu (Gemonia) na skrajnem severu preko Rina (Artagna) in Nem (Nimis) na Čedad v južnem delu so v obmejnem pasu utrjeni kraji Ipplis, Krmin (Cormons), verjetno Solkan pri Gorici, Farra pri Gradiški in končno ob morju grad Pucinum pri Devinu (potek limesa po prof. M. Kosu).

To je torej črta, ki je postala odločilna za oblikovanje in potek slovenske zapadne

meje. Ta narodnostna meja je vzdržala trinaeststo let in se je do danes spremenila le malo ali nič. 25 let fašističnega raznarodovanja je sicer prizadejalo tej meji takšne udarce kot jih vsa stoletja skupaj niso zmogla. Nekdaj ostro ločena narodnostna meja je dobila v toku zadnjega časa otoke in zatoke priseljencev in kolonizirancev. Toda če bodo jutri iskali mednarodni strokovnjaki narodnostno mejo kot zagotovljeno osnovo reševanja tega mejnega vprašanja, jo bodo morali najti prav tam ali pa vsaj v neposredni bližini, kot je stala nekdanj, pred davnimi stoletji.

prof. Cerček Edvard.

Z veseljem pričujemo pesmi, ki smo jih prejeli od naših bralcev. Želimo še mnogo takih.

Partizanov klic iz groba

Tone Ivančič

Sneznik zavil je v meglo, nočjo snežilo bo,
ves grob mi bo zakrilo, kje najde ga oko?
Nikdo ne bo povedal, kje mrtev zdaj ležim,
kje čakam, ljuba, na te — po tebi hrepenim.

Pod smreko visoko zdaj dom je moj teman,
le tri pedi globoko ležim tu pokopan...
Oj pridi, draga, pridi, na grob poklekni mi,
naj solza ga poškopri iz ljubljene oči!

Pritisni usta k zemlji, le to zasepetaj,
če Trst je zdaj svoboden, z njim ves primorski raj.
Pristuhni, draga, k zemlji, kjer moje je srce
in slišala boš prošnjo, ki mi iz njega vre...

Potem pa se povrni med naš svobodni rod,
kjer ljudstvo samo vlada, kjer narod je gospod
in sneg bo grob zagrnul in z njim ves gozd zelen
in mir se bo povrnil čez grob moj zapuščen.

Naša Primorska

Jeršin Živka

Primorska naša
izmučena, opljuvana,
izropana, razgaljena
krvaveča iz nešteti ran,
kako je s teboj?

Ti, ki so zate nekoč barantali
nesramni trgovci
in te za lase vlekli v suznost —
mar res zdaj oprostita si roke
težkih okov?

Zdravstvuj, Primorska!
Vemo, da ni nepripravljen
našel te čas,
ko izbruhnil je upor.
Dokaz:
pozgane vasi in tisoči,
tisoči grobov...

A glej!
Se v zraku vali se
dih temni s pogorišč,
ni se polegel še smrad
nepokopanih, razmrcvarjenih teles,
še trava porasla junakiš g obon —

in že vstaja, vstaja
iz premaganega tlačitelja
tlačitelj nov!

Res! Lahko je sleči
prokleto srajco črno
in odeti se
v nedolžen, blisnet plašč!
Tudi besede sladke, obljube
vam hitro vrejo iz not
— samo, da prišli bi nazaj!

A kaj, ko spoznal vas
narod je, hudiči!
Taki, kot prej ste bili —
ste zdaj!
In čeravno je vaša roka
nadela si rokavico,
vemo mi,
da krvava je od naše krvi!

Zato, pijanci ostudni,
zapili ste svoj čas! —
Nad Primorsko
okrevajote od nešteti ran
v roso jutro
je zasijal nov dan...

Pri Kolenčevi mami

Nekako odmaknjeno od življenja sloni na odprtem svetu ob robu Trnovskega gozda in Idrijskih vrhov petero hribovskih domačij. Ljudje pravijo temu kraju Mrzla rupa. Z imenom hočejo označiti njegov značaj in dolge, snežne zime. Mimo hiš so izpeljali fašisti v petindvajsetih letih četrto vero belih, z drobnim peskom posutih cest. Na različne strani peljejo, a vendar vse proti vzhodu, kamor se je obračalo njihovo pohlepno oko. Kaj bi sicer s cestami v tej daljavi?

Nekoč so tu živeli ljudje svojim gozdom, svojim redkim, s krompirjem posajenim njivam in domači čipkarski obrti. Nihče jih ni motil pri njihovih opravilih. V poslednjem desetletju pa je tudi nanje vse bolj pritiskala močna pest fašistične pravice. V požganih gospodarskih poslopjih in izropanih hlevih se pozna že tri leta njena sled.

Kolenčeva domačija se dviguje nad nizko vzpetino. Če bi bila le količkaj večja, bi se morala skloniti, da bi prišla skozi starinska, usločena vrata v hišo in v izbo. V polmrazu, ki lega že sredi popoldneva, iščem v njej Kolenčevo mamo in je v prvem trenutku skoraj ne morem najti.

»Mene iščeš, saj sem tu,« je spregovorila žena, ki je sedela v kotu na skrinji. »O vem, da je pri nas mračno že zgodaj popoldan. Pa mi smo tega vajeni in vidimo tudi v temi. Karbida je sedaj malo in moramo ga hraniti za večere, ko se zberejo k pletenju in vajam za igro. Res je, da mi zamažejo in da morava drugi dan s Pepco pospravljati, a sem jih kljub temu vesela. Vsaj tako sami nisva,« je hitela pripovedovati.

»Mama, ali veš, čemu sem prišla?«
»Vem, čemu si prišla. Pavla je bila davi tu in mi je povedala. Odloži in odpočij se pa tja na klop se zlekni! Peč je pri nas itak prevročna in ni mogoče vzdržati na njej. Skuhala ti bom malo čaja, da se boš tudi znotraj ogrela, preden greš na dolgo pot.«

V izbo je vstopil plečat partizan. Na hrbtu je nosil težko vrečo moke, jo počasi odložil in odkril mizni pokrov, da je zazijal globok predal. V njem je presejal moko in zgnel testo za novo peko. V času, ko sem ga opazovala pri njegovem opravilu, se je mama vrnila v izbo.

Postavila je predme skodelico s čajem in pričela pripovedovati:

»Dali so mi pomoč. Nisem zmogla več sama. Kaj misliš, dve ali tri peke na dan pri mojih sedmih križih, to ni šala. Še on, ki je mlad, ne zmaguje in hočeš nočeš mu moram pomagati, da niso reveži lačni. Lačni pa ne smejo biti. Svojo kri dajejo za svobodo, mi pa moramo dati svoje delo, da bo prav na obe strani in za vse.«

»Vem, mama, da ti je to delo težko, da je vse preveč odgovornosti in skrbi na tvojih ramah. Veruj mi, da bi ti vsak izmed nas rad pomagal, če bi bilo mogoče!«

»Kaj bi skrbi in odgovornosti!« me je prekinila, »da le ne vidim več tistih fašističnih črnosrajčnikov in zelenih finančarjev, pa sem zadovoljna. Še bolj bom, ko tudi Nemcev ne bo več v našo bližino. Samo gorje in nesrečo prinašajo s seboj. K nam pridejo sicer redko, ker se jim v naše Rovte ne ljubi in ker jih vsakokrat partizani pošteno nakrešejo. Najbolje bi bilo, da bi jih ne bilo nikdar. Nekaj pripovedujejo, da so danes v Čepovanu in da gredo proti Tribuši. Čim bova dala ta kruh v peč, bo moral zamesiti novega, da bomo imeli za silo še za en dan, če bo vez pretrgana. In pohiteti morava, da spraviva vse na varno in da odstraniva vsako sled. Nič se ne ve. Morda jo zavijejo proti jutru na našo stran.«

Vse to mi je pripovedovala s tisto samo-umevnostjo, ki je lastna ljudem, ki so mnogo delali in v delu našli svojo osebnost. Dela je testo v pekarji in ga odnesla v kuhinjo, da vžide. Čez čas se je vrnila in pričela nositi iz kuhinje velike, okrogle hlebce, katere je pravkar vzela iz peči. Zlagala jih je v skrinjo, da bi jih prikrila vsakomur, ki bi slučajno prišel v hišo. Ko je bila z delom gotova, je prisledla k meni in toplo rekla:

»Nekoliko si se odpočila. Še dobro uro, pa bodo tu. Nocoj boš imela družbo. Dva ranjenca čakata za sprejem.«
»Res? Dva ranjenca? Rada bi ju videla. Kje sta?«

»Oh, tam gori v neki bajti,« mi je odgovorila nekam ostro, kakor bi me hotela s tem prepričati in opominjati obenem. Iz njenega glasu sem razbrala, da sem jo vprašala mnogo preveč.

Ko so prišli kurirji, da nas popeljejo v centralno bolnico in smo čakali pred hišo na voz, sem slučajno videla, kako so prinesli prav iz njene hiše skozi stranski vhod na nosilih dva ranjena tovariša. Mahoma sem razumela vse. Spoznala sem veličino Kolenčeve mame in njen ogromen delež v našem osvobodilnem boju.

Mara Samša

Naše žene

Pismo iz Ljubljane

Današnjih množic žena v Titovi Jugoslaviji ne moremo primerjati z istimi ženami, ki so živele v predvojni Jugoslaviji. Borba, težke razmere pod okupatorjem, politična vzgoja in priporočila pravice so te žene popolnoma predrugačile. Ostale so žene, matere, a postale so bolj ponosne, bolj razgledane.

Geslo, da žena ni enakovredna moškemu, da njene misli in delo pomenijo nekaj le v ozkem prostoru družine; da bi žena izgubila na svoji ženskosti, če bi pogledala, kako teče življenje zunaj njenega doma, je bila vodiljem prejšnje družbe dobrodošla fraza. Dobrodošla zato, ker jim neprosvetljene množice niso mogle škoditi, pa tudi zato, da je manjvredne žene manjvredno delo bilo s tem predsodkom tudi manj plačano. Dobiček od tega je šel seveda v žep voditeljem prejšnje družbe.

Morala je priti vojna in okupacija, da so tudi žene spoznale, kako koristno je njih delo za skupnost, pa naj delajo tudi samo doma, le da se tega zavedajo. Bilo je težko prebroditi vse one predsodke, ki so jih imele privrženo od prej. Tega se je naša osvobodilna Fronta dobro zavedala in vsej svoji organizaciji v korist je v svojem okrilju ustanovila poseben ženski del te organizacije. Tako je nastala Antifašistična ženska zveza. V njej so žene na poseben način dostopnejši način vrasčale v delo. Fronte in se vzgajale za politične delavke. Iz te organizacije je izšlo tisoč in tisoč borbenih aktivistk v vojsko in na delo v osvobodeno ozemlje ali v neosvojene kraje.

Kamor je organizacija Fronte zaradi težkih vojnih razmer dospela pozno, so žene tudi iz lastne pobude delale za našo vojsko in za osvoboditev. Nosile so partizansko živila in obleko, obveščale so jih o premikih sovražnika, za partizane so prale, šivale, plele, kuhale, Tiste, ki so morale prej zaradi nevdržnih socialnih razmer zasovražiti svoje delo, se zdaj tudi po 12 ur na dan prale v ledenih planinskih potokih za partizane prostovoljno in rade. Po končani vojni so se vrnile na domove, k svojem delu in to so tisti, najbolj tihi, skromni in obenem največji junaki naše borbe.

Tako so se naše žene sprva čisto spontano začele boriti proti okupatorju in za pravice ljudstva. Toda če ne bi Fronta in njen del, AFZ, stopil ven iz gole dobrodelnosti, ne bi uresničili svojih načrtov, ne bi pomagali našim ženam. Če je tu bolezen, ni nujno le, da jo zdravijo, in da veš, katera zdravila moraš uporabljati proti njej. Vedeti moraš tudi za vzroke bolezni, da se ji v bodoče lahko izogneš.

Zato je naša ženska organizacija morala začeti z načrtnim delom, s politično vzgojo žene.

Ranjeni partizani se ti smili. Pomagaš mu, kolikor moreš. Toda zakaj mora sploh trpeti? Zakaj je tu vojna? Zakaj so se zvali naše interniranke v Nemčiji ob najhujšem zimskem mrazu? Zakaj so nacisti izdali zakon, da mora nasilno splaviti vsaka mati, ki ni nemške narodnosti? Zakaj morajo naši otroci nositi v svojih mladih dušah strašne spomine gorečih domov in poklanjih staršev? Ali more še kdo trditi, da politika ni za ženo, če posega s surovo silo celo v telesa bodočih mater!

Samo politično zgrajene žene lahko budno pazijo, da se nikdar več ne vrne na svet najnesramnejša oblika nazadnjaške politike — fašizem. In čim več bomo imeli takih žen, tem manjša bo možnost, da bi se še kdaj, pod to ali ono krinko fašizem vrnil, tem manjša bo možnost novih vojn, ki so koristne le kapitalistom.

Žene so poklicane za to, ker so ob tem tudi najbolj prizadete. Prizadete so kot matere, kot žene svojih mož, prizadete pa so tudi same po sebi, ker morajo zaradi svojega telesnega ustroja veliko več trpeti, kot njihov moški tovariš. To smo spoznale v ječah, v taboriščih in v vojaških borbah.

Naša osebna sreča je mnogokrat odvisna od splošnega toka življenja v svetu. To smo v tej vojni dovolj težko občutile. Zato smo se politično zgradile in zdaj čuvamo nad svojo državo kot nad svojo družino.

Nova država nam je priznala vse pravice, katere smo v borbi zaslužile. Enakopravne smo, volimo in smo lahko voljene. Neposredno pa nas zadeva tudi to, kar daje Titova Jugoslavija mladini in otroku. Med zakonskim in nezakonskim otrokom je zbrisala krivično razliko. Mater in otroka ščitijo zakoni v največji meri. Do šole je dobila mladina povsem nov odnos. Čeprav se je treba sedaj več učiti, čeprav so naporji večji, so tudi tisti, ki so v šoli prej zaostajali, pokazali v novi šoli lepe uspehe, ker jo smatrajo za nekaj svojega in jo imajo radi. Tekmujejo, kdo bo z večjo pravico nosil častni naslov pionirja. Šola je njihov resnični drugi dom.

Prav to hočemo poudariti: Zaradi podlega odpora reakcije Slovence in Jugoslovance še nismo dosegli vsega, kar nam pripada. Zaradi podlega odpora reakcije morajo še danes trpeti naše sestre v krajih, ki so najdalje trpeli od fašizma, naše najvrednejše sestre. Saj ne zahtevamo nič več, kot nam priznava Atlantska karta, podpisana od vseh zaveznikov: da se upošteva do konca samoodločba ljudstva ali, da povemo to z besedami tovariša maršala Tita: Tujega nečemo, svojega ne damo.

Te besede, še vedno žive, ponavljamo na vseh zborovanjih in nam bodo jugoslovanskim ženam svetile v vseh naših delih dokler nam vesoljni svet tega ne bo dejansko, ne le z lepimi besedami, priznal.

Dolje pa se hočemo boriti za svojo zemljo, za svoje ljudi. Močne smo dovolj, da bomo tudi zmagale.

Asta Znidarčič

I. Kongres Antifašističnih žena Julijske Krajine

Antifašistične žene Julijske Krajine se pripravljajo na svoj I. Kongres, ki se bo vršil 17. t. m. Kongres bi se moral vršiti v Trstu, za kar pa Zvezniška Vojaška Uprava ni izdala potrebnega dovoljenja. Vršil se bo na Reki.

V duhu I. Kongresa se vrše po vsej Julijski Krajini širša zborovanja in konference, na katerih prihajajo do izraza razni težki problemi in zahteve. Žene hočejo priti pripravljene na Kongres, ker se dobro zavedajo kaj Kongres pomeni in kakšne naloge stojijo pred njimi.

Na kongresu se bodo srečale žene iz vseh delov naše Pokrajine, Slovenke, Italijanke in Hrvatice v najpristranejšem sestrskem razpoloženju.

Prišle bodo zato, da si tudi one postavijo enotno vodstvo in da spregovorijo tudi one danes, ko se kuje usoda našega ljudstva.

Žene,

dopisujte v Ljudski tednik

Zdravnik svetuje

Umivanje dojenčka

Vsakodnevno umivanje in kopanje dojenčka je eden osnovnih zakonov otroške higijene. Dojenčka moramo umivati vselej, kadar je umazan, a kopljemo ga enkrat dnevno, navadno zjutraj, pozimi pa lahko popoldne ali zvečer pred spanjem, ko so prostori segreti.

Pri kopanju otroka moramo paziti najbolj na to, da ga ne prehladimo. Zato je najbolje, da ga kopljemo v bližini peči. Med kopanjem morajo biti vrata in okna zaprta. Temperatura sobe naj bo okoli 22–24 stopinj C.

Za kopanje dojenčka uporabljamo malo leseno korito, skaf, ali pločevinasto kad, ki naj služi izključno kopanju dojenčka. Kad moramo držati snažno in ne smemo je uporabljati za druge namene. Torej v njej ne smemo prati perila ali posodo.

Pri kopanju se držimo sledečih navodil: pred kopanjem moramo dojenčka obrisati; če je umazan od blata, ga moramo obrisati z vlažno krpo. Še prej pa moramo pripraviti mizo, kamor bomo po kopeli položili otroka. Očiščeno mizo pokrijemo s kocom, pregrnjenim z gumijastim platnom in brisačo frotirko. Zraven pripravimo za dojenčka sveže perilo: srajčko, plenice in segreto rjuho, v katero bomo zavili otroka po končani kopeli. Temperatura vode naj bo 37°C.

Dojenčka umivamo z milnico, ki si jo sami pripravimo tako, da razčremo 3dkg navadnega mila na tanke lističe in jih stopimo v 1 l vode. To prekuhamo in tako pripravljeno milnico vlijemo v steklenico, ki nam zadostuje za 1 teden. Pred vsako kopeljo milnico segrejemo; nekoliko milnice denemo v skodelico ali na krožnik. Otroka začnemo umivati pri glavi in sicer tako, da mu umijemo z vato ali čisto krpico najprej oči, od zunanjega očesnega kota proti nosnemu kotu. Nato umijemo ušesa, usta in lice. Nos in ušesa umivamo tako, da zavijemo vogal krpice v konico in z njim obrišemo nosne vhode in ušesa.

Nato prihemo dojenčka in ga položimo v vodo tako, da sloni glava na podlakti naše leve roke. Z desnico ga umivamo. Dojenčka držimo čvrsto v kopelji. V kopelji ga postopoma namilimo in skrbno umijemo lase, vrat, roke, prsa, hrbet, trebuh, spolovila in noge. Posebno skrbno moramo očistiti gube na vratu, pod pazduho in na telesu.

Kopelj naj traja 3–5 minut. Ko je otrok okopan, ga zavijemo v segreto rjuho. Posušimo ga z rahlim dotikanjem s plenčami. Po kopelji ostane dojenček vsaj ¼ ure v postelji, nakar ga mati doji.

Dr. H. R.

Kulturni dogodki

Pretekli teden je potekel v znamenju Prešernovih proslav.

Slovensko narodno gledališče je priredilo v nedeljo Prešernovo proslavo v gledališču Nazionale. Prireditelji so držali to spominsko proslavo na dostojni višini in ji dali primerno slovesen ton. Občinstvo se je takoj povezovalo z igranci in nastala je tako ozka duševna vez med odrom in dvorano.

V sredo 6. februarja se je vršil Prešernov večer pri šentjakobskem prosvetnem društvu »Ivan Cankar«. Ob začetku je predavatelj podal sliko o pesnikovem duševnem življenju, o njegovih odnosih do svoje dobe in o pomenu za našo dobo. Pred vsako recitacijo je še razložil pesem in jo povezal s pesnikovim življenjem. Nastopili so razni recitatorji in moški kvintet, društvenega pevskega zbor-

ra. Dvorana kulturnega krožka v ulici Caprin je bila nabito polna in vsi navzoči so z velikim zanimanjem poslušali pesnikove besede in razlago.

Prešernove proslave so se vršile v Barkovljah, pri Sv. Ivanu. Prosvetno društvo v Škorklji je priredilo mladinsko proslavo Zupanciča in Prešerna in v soboto 9. t. m. pa Prešernovo proslavo za odrasle.

Seveda so proslavljali Prešerna tudi drugod. Ko dobimo poročila bomo priobčili tudi ta.

V nedeljo 3. februarja so nastopili v dvorani »Caprin« otroški zbor iz Barkovlj pod vodstvom Cermelja, iz Gropade pod vodstvom Zupanove, škeđenj pod vodstvom Grbea in Sv. Ivan pod vodstvom Tončke Čokove. Peli so partizanske, narodne in umetne pesmi. Pevovodje so si pravilno začetali pot. Preko lažjih in enostavnejših pesmi gredo do težjih in dovršenejših. Dan prej so peli v Trebčah otroci iz Trebe pod vodstvom tov. Maverjeve, iz Gropade, in iz Bazovice pod vodstvom tov. Mahničeve. Tu so peli predvsem partizanske in narodne pesmi. Izvedba je bila v obeh krajih dobra in ljudstvo je bilo zadovoljno.

Knjižnica

Pavel Kunaver: PASTIR V ZLATOROGOVEM KRALJESTVU. Povest za mladino. Ljubljana 1945.

Prizorišče naše povesti je »Zlatorogovo kraljestvo«, to je dolina Trente, gornje Soče in vsemogočne gore, ki obdajajo to dolino. Pisatelj naveže povest na znano pripovedko o Zlatorogu, ki jo v začetku pripoveduje babica malemu Andrejčku. To je ona stara povest, ki živi v slovenskem svetu in jo je literarno obdelal že nemški pisatelj Baumbach in pri nas na svoj način A. Aškerc.

Junak naše povesti je Andrejček Torbar, sin trentarskega drvarja in divjega lovca. Nje pravilnosti ni tu, je le prikaz vsakdanjega trdega življenja Trentarjev, ki se v boju z naravo, viharji, hudourniki in gorami trudijo za vsakdanji skromni kruh. Pisatelj nam prikaže lepoto tega koškega slovenske zemlje, popelje nas na strme vrhove Vršica in Hude police. Ze zgodaj mora tudi Andrejček pomagati pri vseh delih. Tako se kmalu seznani s težavami življenja in z lepoto gora. Vidiš ga kako z očetom hiti v viharji noči rezavati skromni laz, da ga narasli hudournik ne odnese; vidiš ga, ko pomaga drvarjem trkljati les po narasli strugi, ker je bila Trenta pred sto leti, ko se godi naša povest, oddaljena od prometnih zvez; slediš mu v gore, kamor hiti iskati izgubljene ovce; zasleduješ boj očeta Torbarja z orlom, ki ugonablja revnim Trentarjem drobnico. Končno se izkaze pri divjem lovu, ko s svojo preudarnostjo, hladnokrvnostjo in drznostjo prepreči morebitno izgubo človeškega življenja. Sledi očetu, ki je odšel na gamse preko Hude police na Kranjsko stran. Pri tem pa je očeta zasledil gozdni čuvaj in po njem bi bilo, da ni Andrejček v zadnjem hipu izbil gozdarju puško iz rok. S tem se je oče rešil in oba sta odnesla zdravo kožo in — gamsa.

Tedaj se nasmešne sreča tudi Torbarjevim. Bogat trgovec iz Trsta vzame Andrejčka v Trst, kjer ga da v šole v zahvalo za to, da mu je oče Torbar rešil hčer v planinah. Mladici dečko pa v mestu ne najde nadomestila za gorski raj. Zeli si nazaj v planine; hira. Trgovec najame gozdni lov od Triglava do Jelovice, za gozdnega čuvaja pa postavi očeta Torbarja. Mladi sin se vrne domov, kjer bo v očetovi šoli došel v prvega vodnika in glasnika lepe Trente.

Čistimo jezik (III)

Slovenščina ima posebno moč v glagolu. Medtem ko si Nemci pomagajo s samostalniki, ki jih vežejo v nove sestavljenke, si slovenski glagol s svojo izrazno močjo lasti prvenstvo med našimi devetimi besednimi vrstami.

Kaj je glagol? Vse one besede, ki izražajo, kaj kdo dela. Najlažje ga poznamo v nedoločni obliki, ki se končuje na -ti. Primeri: govoriti, peti, kovati, slikati itd. Včasih ima glagol še povratni zaimek »se« poleg sebe: plašiti se, hvaliti se, peljati se, ustaviti se.

Zanimiv je tudi takozvani glagolski način, ki dokazuje, kako je glagol prožen. Pravimo na pr.: hvalim slikarja — moje delo se prenaša na neko osebo. Ta način izražanja imenujemo tvorni način.

Izražamo se pa tudi: slikar je hvaljen — pomen je isti, le način je drugačen. Pra-

vimo, da oseba nekaj trpi. Ta način se imenuje trpni.

Govorimo lahko še: slikar se hvali (ali se hvali sam ali ga hvalijo ljudje). Ta način govorjenja imenujemo »srednji« — srednjik, ker je nekako v sredi med tvornim in trpnim načinom. V resnici je vsebina pri vseh treh načinih ena in ista.

Tako smo zašli naravnost v slovnico, ki velja splošno za suhoparno znanost. Pojasniti sem moral to le o načinu zaradi tistega hudega primorskega slovnicega greha, ki sem ga bil omenil pri zadnji uri. To so stavki z glagolom, ki ima poleg sebe povratni zaimek »se«.

Kakšen je torej ta primorski jezikovni greh?

Zadnjič sem vzel časnik in sem iskal po njem. Reči moram, da v tisti številki nisem našel skoro ničesar, kar bi danes tukaj

lahko obesil na veliki zvon. Zadovoljen sem bil — vsaj pohujšanja ne bo delal dnevnik.

A nato pridem k nekemu posvetu. Nič kaj kratkočasen ni bil. Posveti so prijetni, če se krešejo iskre. Isker ni bilo, zato pa se je široko uveljavil naš sloviti primorski stavek. Vzel sem beležnico in pisal. Žetev je bila obilna, v kratkem sem imel lepo zbirko. Iskalo se je Uršo Plut, na vse mogoče načine. Ne razumete? Saj je že 35 let, odkar se po naših spisih, časnikih, knjigah, pa tudi pri posvetih in v javnih govorih »išče Uršo Plut«. Naj nekoliko pojasnim! Leta 1910. je prof. Josip Tomlinšek v knjižnici »Antibarbarus« prvi obširno opozoril na hudo napako, ki je v tem, da se trpno-povratnemu glagolu pusti predmet v četrtem sklonu, kakor ga je imel tvorni glagol. Da bo jasno — prosim: sodišče išče Uršo Plut. Stavek je pravilen. Išče je tvorni glagol. Koga išče sodišče? Uršo Plut — 4. sklon.

Poleg tvornega glagola išče imamo »srednjika« z zaimkom se, išče se, »Srednjika« pa zahteva vedno 1. sklon. Če rečemo: išče se, moramo dostaviti: Urša, torej: išče se Urša Plut. Edino to je pravilno. —

Slovnici spak: išče se Uršo Plut pa je rodil izredno obilen zarod spakedrank, oblik, ki so nemogoče in ki se v 35. letih še niso iztrebile niti iz slovenske knjige niti iz govora.

Prof. Tomlinšek je knjižnega spaka zasledoval in je ugotovil, da se je bil prikradel k nam v novejšem času. Pretežna večina Slovencev govori pravilno: »srednjika« veže s 1. sklonom. Le zapadno-južni mejaši — tako je našel Tomlinšek — ne morejo razumeti, da se išče Urša in ne Uršo Plut. Ti mejaši smo mi Primorci. Tomlinšek je dva grešnika kar imenoval, dr. Šorlija in Milčinskega. Prvi je Tolminec, drugi, že pokojni, Notranjec. Milčinski, ki ima sicer klen jezik in odličan jezikovni čut, je v »Igračkah« nabral takih le cvetk: »Kritik se ne sme pisati — s krampom«, »škandala se ni dalo več spraviti s sveta«, »Tega se ne da utajiti«, »Enega čika se ne smatra za zadostno sredstvo« in še mnogo drugih.

Prof. Tomlinšek ugotavlja, da so posebno juristi mojstri takih stavkov. Iz pravnih krogov se je napaka širila v uradne, politične in javne spise sploh ter v javni govor.

Jože Pahor

SLOVSTVENI RAZVOJ MODERNE
KITAIJSKE.

Moderni slovstveni razvoj na Kitajskem razpada v dve obdobji, ki skorajda sovpada s političnim razvojem istega časa.

Prvo obdobje traja nekako od 1917 do 1927 in je v znamenju prevodov iz zapadnih slovstev, kar so posredovali predvsem dijak, ki so študirali zunaj. Napadali so stari fevdalni socialni red in širili ideje o svobodi, enakosti in bratstvu.

Slovstveno gibanje, ki so ga 1.1919. začeli pekiški dijak in se je imenovalo »Četrta maj«, je posebno odločno nastopalo proti fevdalizmu in imperializmu. V slovstvenem svetu je postalo vodilno. Združevalo je realistično in romantično smer. Prva smer je zahtevala, da se v slovstvu odražajo in rešujejo vsi problemi, ki zadevajo človeško življenje. Med realističnimi pisatelji je bil najbolj pomemben Luisuin.

Pisatelji, ki so zastopali romantično smer, so se tudi bavili z novimi, sodobnimi problemi kakor z odnosom med spoloma ali z žensko emancipacijo.

To obdobje se zaključuje z l. 1927, ko je v političnem življenju Kitajske desnica izvedla državni udar, t. j. »Kuomintang«.

Po letu 1927 se začne drugo obdobje slovstvenega razvoja. Središče postane Šanghaj.

Romantična smer, ki jo je vodil Cuomoto, je visoko dvignila prapor za »proletarsko revolucionarno slovstvo«. Iz pristašev te smeri se je pozneje izoblikovala »Zveza levitarskih pisateljev«, ki je združevala najpomembnejše pisatelje dežele. V kulturi so le-ti neomajno odločali. Čelo »Kuomintang« se ni upal odstraniti najboljše intelektualce dežele.

Vendar pa je bilo 1.1931 obsojenih in usmrčenih pet mladih levitarsko usmerjenih pisateljev. Fašistično gibanje je tedaj namreč začelo gonjo proti »kulturnemu banditstvu«, kakor so jih označili. Med obsojenimi je bil tudi Luisuin, čigar svetlo prinašamo v prevodu.

Mož je trgoval s kožami, to se pravi, da je kupoval kože divjih živali od kakega lovca in jih nato preprodal v mesto. Obdeloval pa je tudi polje in sicer v času setve, ko je po poljih mnogo dela. Verjetno so bili težki časi vzrok, da je začel popivati, kaditi in kvartati. Postajal je togoten, obubožal je čedalje bolj in vsakdo se je branil dati mu najmanjše posojilo.

Tedaj je dejal nekega dne ženi: »Nič drugega mi ne preostane. Če bo šlo tako dalje, se bova zgarala ko črna živina. Bolje bo, da nam ti pomagaš s svojim telesom.«

»Z mojim telesom?« je odvrnila žena. V rokah je držala Zlato Aprila, njunega tri-letnega sinčka.

»Da, s tvojim,« odgovori mož, »sem te že dal na posodo.«

»Kako?« vpraša žena.

»Pred tremi dnevi je bil tu Vovk Wang, tri ure. Hotel je, da mu vrnem njegov denar. Ko je odšel, sem šel tudi jaz od doma. Prišel sem do Malega ribnika in sedel pod drevo. Tam sem dolgo sedel brez volje do življenja. Neka kukavica mi je tulila v ušesu, okoli srca me je mrazilo in odšel sem. Nazaj grede sem srečal na cesti staro Sonce. Starka me je sprašala, kaj sem počel tako pozno zunaj. Povedal sem ji vse. Tedaj pa se začne stara Sonce smejati in pravi: 'Zakaj vendar še rediš svojo ženo?' Sklonil sem glavo in nisem odgovoril. Misli sem: 'Pa mi vendar ne bo rekla, naj svojo ženo prodam?' 'Čemu,' je nadaljevala starka, 'imaš žensko, čeprav je tvoja žena, še pri hiši? Poznam nekega bogatina, ki nima sinov in ima že petdeset let. Rad bi si kupil drugo ženo, a prva soproga mu tega ne dovoli. Največ, kar mu dovoli, je, da si najame drugo ženo za tri ali pet let. In sedaj mi je ta bogatin naročil, da mu najdem pripravno žensko; rekel je, da je pripravljen plačati 80 do 100 dolarjev kupnine.' »Tako,« je nadaljeval mož, »malce sem jokal, konec koncev pa sem se le dal pregovoriti.«

Žena ni rekla niti besedice. Po trenutku molka je povzel mož: »Včeraj je šla stara Sonce v bogatino hišo in pravi, da je bogatin sporazumen in tudi njegova soproga da je zadovoljna. Cena je 100 dolarjev, najem za tri leta, če se v tem času rodi sin; če ne, pa pet let. Stara Sonce je že določila dan: osemnajstega — čez pet dni. Danes mi prinese najemninsko pogodbo.«

Žena se je vsa tresla in rekla: »Zakaj mi nisi tega prej povedal?«

»Trikrat sem poskušal včeraj, a nisem mogel.«

»Ali si mislil na najinega sina? Saj ima komaj tri leta!«

Mati sužnja

LUISUIN

»Bom že jaz pazil nanj. Ali ne morem nanj paziti jaz? Sicer pa, saj je dovolj velik.«

Ne da bi se zavedal, se je mož razburil. Trdo je odšel iz hiše in loputnil z vrati. Potem je začel ihteti.

Žena — mati, ki je ostala sama, ni mogla niti jokati. »Oh,« je vzdihovala, »kako je vendar trpka usoda! Trda je!« Zlato Aprila pa je izpustil na tla igračo, ki jo je imel v ročici in pobožal mater: »Mama, mama...«

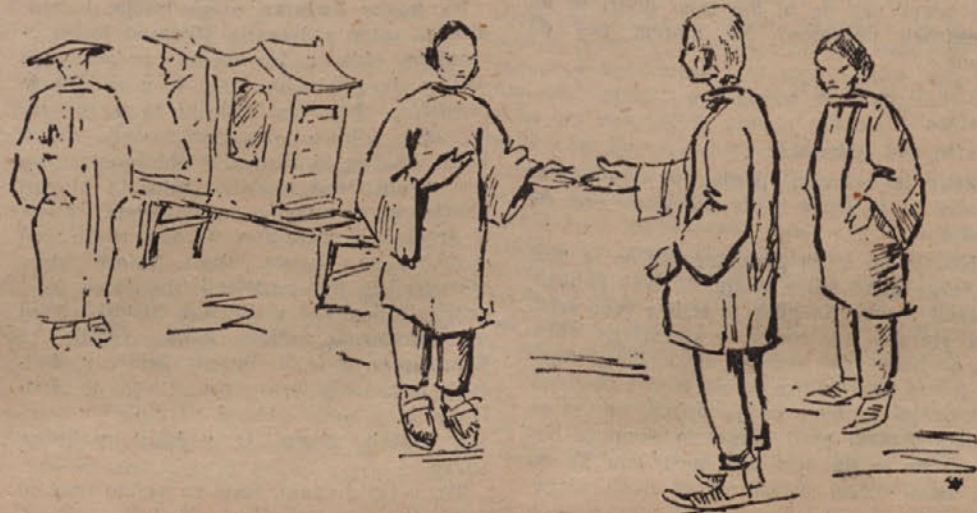
Na večer pred odhodom je žena poiskala najtemnejši kot v hiši in tam sedla. Pred pečko je gorela oljenka. Žena je držala v naročju Zlato Aprila, položila je lice k njegovim lasem in videti je bilo, da ji misel uhaja daleč; kam, niti sama ne bi vedela reči. Počasi se je vrnila v resničnost sedanjosti, k otroku. Potiho ga je poklicala: »Zlato Aprila!«

»Mama!«

»Mama gre jutri proč.«

»Ah?« se začudi otrok.

»Mama se ne vrne. Ne more se vrniti.«

Tri leta... Pri tem si je obrisala oči.

»Kam greš, mama?« je tedaj vprašal otrok. »Ali greš v svetišče?«

»Ne, k neki družini, ki se imenuje Li.«

»Tudi jaz bom šel!«

»Ti boš ostal doma z očetom. Oče bo skrbel za Zlato Aprila. Skupaj bosta spala. In stori vse, kar ti reče oče. Čez tri leta...«

»Oče me bo tepel!« reče deček.

»Oče te ne bo več tepel,« odvrne mati.

Zdelo se je, kakor da bi hotela še nekaj reči otroku, ali tisti hip je vstopil mož.

»Sem že prejel 70 dolarjev,« reče, »ostalih 30 bodo plačali deset dni po tvojem prihodu.« Nastopil je premor.

»Dogovorili so se, da pošljejo nosilnico pote,« znova molk.

»Določili so, da bodo nosilci dobili tudi južino,« Po teh besedah je odšel.

Naslednji dan je nalahko pršilo. Bil je čas pomladanskega deževja.

Že zgodaj so prišli z nosilnico. Žena ni vso noč zatisnila oči. Najprej je zakrpala vse otrokove obleke. Pomlad je šla h koncu in poletje je bilo blizu. Nato je sedla k možu, ki je spal, in skušala mu je govoriti. Noč pa je minila, a žena ni mogla spregovoriti ne ene besede.

Deset tisoč milj je ležala ena vas od druge. Dvakrat so počivali, preden so dospeli na cilj. Droban dež je pronical skozi zavese in premočil ženi obleko. Neka žena, bilo ji je kakih petdeset let, z velikimi, izbuljenimi očmi ji je izrekla dobrodošlico. Bržkone je soproga, je menila žena in jo molče, v zadregi gledala.

Ona pa jo je ljubeznivo peljala po stopnicah, v tem je stopil iz hiše neki mož, suhljat, okroglega ter nežnega obraza. Pazljivo je motril novo dospelo ženo, nakar se mu je obraz široko razjasnil v smehu, ko je dejal: »Zgodnji ste, ali ne? Ali so premočene tvoje obleke?«

Skupina žensk iz soseske je prišla past radovednost. Ob vratih so se zvrstile, medtem ko so ostali stopili v hišo. Žena ni vedela, kako je to, da ji misli še vedno uhajajo na stari dom in da ne more pozabiti Zlato Aprila. Saj bi se vendar morala veseliti treh let boljšega življenja, ki se začneja s tem dnem. In ta dom, kakor tudi ta mož sta bila prav gotovo bolj dragocena kot dom in mož, ki ju je zapustila.

Bogatini je bil dober, ljubezniv mož, ki je

mirno govoril. Celo njegova žena je bila pri vsem neizčrpnem blebetanju prijetna, ker je bila na vse pozorna. Sedaj je pripovedovala zgodbo svojega življenja z možem, govorila je o svojem srečnem in lepem zakonu — vse do sedaj — celih trideset let. Pripovedovala je, da je pred petnajstimi ali šestnajstimi leti rodila sina, ki da je bil zelo lep in živahen — kakor je sama dejala — a da je kmalu umrl za kozami, ne da bi dočakal niti 10 mesecev. Končno je namignila na to, kar vsi v hiši pričakujejo od mlade žene. Ta je zardela, ali gospa je dejala: »Saj si imela gotovo že več kot enega otroka. Prepričana sem, da veš o teh stvarih več kot jaz.« Nato jo je pustila samo.

Ta večer ji je tudi bogatin na dolgo govoril o zadevah svoje rodbine. »Kako ti je ime?« jo je nato vprašal.

Žena ni odgovorila, niti se ni zasmejala, samo dvignila se je in se približala postelji. Mož ji je sledil in smejoč se, jo je vprašal: »Ali te je sram? Ah, ah, morda misliš na svojega moža? Prav, sedaj sem jaz tvoj mož!« Pri vsem pa je bil njegov glas lju-

bezniv. Iztegnil je roko in jo potegnil za rokav.

»Ne bodi žalostna! Saj vem, da misliš na svojega otroka, a...« Ni končal, kar je hotel reči. Znova se je nalahko zasmel in se začel slačiti. Mlada žena je zaslislala zunaj glas soproge, ki je nekoga ozmerjala. Morda kuharico, morda njo samo. Zdelo se ji je, da je na nek način prav sama vzrok tega kričanja. S postelje pa jo je pozval bogatin: »Pridi leči!«

Po osmih mesecih, bilo je pozimi, se je v ženi notranjosti izvršila izprememba. Ni prenašala več riža, le sladek krompir. Če je jedla preveč, ji je šlo na bljuvanje. Želela si je graha, a tega lahko dobiš samo v šestem mesecu leta. Kje naj bi ga našli v tem letnem času?

Bogatini je bil vesel vesti, ki so mu jo ti znaki naznanjali in se je smehljaj ves dan.

Medtem ko so zvečer ostali klepetali, je gospod včasih prižgal luč, sedel daleč od drugih in bral iz »Knjige pesni«. Ob takih večerih mu je služabnik dejal: »Zakaj še prebirate te stvari, gospod?« Bogatin si je tedaj pogladil mehko lice in odvrnil: »Ah! Ali poznaš tudi ti veselja našega življenja?«

... Cvetja in sreče za poročno noč, a za povabljenca zlat list...«

Te stvari so bile nadležne stari gospe. Nekoč — bilo je v tretjem mesecu novega leta — je ostala mlada žena tri dni v postelji, ker se je slabo počutila. Gospod je neprestano pošiljal spraševati, če si kaj želi. To je prvo ženo nezasišeno razjezilo. Govorila je, da si mlada začenja preveč dovoljevati; vedno da jo bole boki ali glava. Kaj pa misli, da je. Prava žena, ne?!

Nekoč je rekla kuharici: »Sin! Vsi smo imeli sinove. Jaz sem ga nosila deset mesecev; zato ne bom nikoli verjela, da je to tako težko. Na vsak način, je ta njen sin še v onstranstvu. In kdo more reči, da ne bo, ko se bo rodil, grd kakor žaba?«

Mlada žena zvečer ni jedla. S postelje je vse slišala in se potihoma jokala. Gospod, ki je sedel ob postelji, je začutil mrzel pot po hrbtu. »Ah, je vzdihnil, »preveč sem bil ljubezniv z njo. V tridesetih letih zakonskega življenja ji nisem prisolil niti ene zaušnice.« Približal se je mladi ženi in ji govoril k ušesu: »Nikar ne joči! Ne joči! Naj bevska! Nerodovita koklja je, ki pač

ne prenese, da druge znesejo jajce. Če boš zares rodila sina, imam dva dragulja zate. In prstan iz zelenega nefrita in še bel nefrit...« Nato se je slekel, potegnil odejo do glave, a obraz je položil na njene prsi in šepetal: »Imam bel nefrit...«

Vroče in kruto poletje je minilo. Vsa družina je pričakovala šesti mesec. V začetku jeseni so hladnejši vetrovi zaveli preko naselja. Nekega dne je gospod hodil sem in tja po dvorišču, dokler ni izginil somrak in so tu in tam zagorele luči kakor popki spomladi. V tem času se je rodil otrok — deček. Bilo je čuti, kako je zajakalo v sobi. Gospod, ki je sedel v nekem kotu, je začel od veselja jokati.

Po enem mesecu je nežni otroški obrazek čutil žarke jesenskega sonca. Mlada žena ga je držala v naročju in ženske iz soseske so jo obkroževale in ga radovedno ogledovale. Nekatere so hvalile dečkov nos, druge usta, tretje ušesa. Mnoge med njimi so opazile, da je mlada mati postala mnogo lepša kot prej in da je bolj polna. Toda soproga je bila blizu, ukazovala in nadzirala je vse, kakor kaka stara babica. Pri tej točki je vedno vzkliknila: »Sedaj pa je dovolj! Otrok bo jokati!«

Učeni oče pa je dolgo premišljeval o imenu, ki ga naj dobi otrok. Čeprav je iskal v »Knjigi izpremembe« in v »Knjigi zgodovine«, ni našel primerne imena ves mesec. Želel je namreč, da bi ime prineslo otroku blagoslov in drugič, da bi izrazilo na nek način to, da se je otrok rodil v očetovi poznejši dobi; vsekakor ni bilo lahko najti tako ime. Nekega dne je sedel z otrokom v naročju — otroku je bilo tri mesece — in je prebiral pri svetilki »Knjigo izpremembe«. Tudi mlada mati je sedela, pogreznjena v svoje misli. Nenadoma se je oglasila: »Mislim, da bi bilo lepo imenovati ga Zlato Jeseni.«

»Prav!« vzklikne gospod. »Koliko nepotrebnega truda za prazen nič! Da dosegl sem jesen svojega življenja. Več kot petdeset let mi je. Otroci se je rodil na jesen in jesen je čas, ko vse dozori. Zlato Jeseni, je odlično ime. Pri vsem pa ga lahko najdeš v Knjigi zgodovine.« Tedaj bo še jesenska žetev... se tam bere. In zares, to je moja žetev!« Pohvalil je še dečkovo mater, češ da učenje samo ne velja nič in da je razum božji dar. Te besede so ugodno vplivale na mlado ženo. Pomela si je oči in zamrmrala skoro jokaje, trpko: »Samo na Zlato Aprila sem mislila...«

Zlato Jeseni je rasel in postajal vsak dan lepši in vsak dan je bil materi bolj ljub. Imel je velike oči, s katerimi je dolgo in vprašujoče motril obraze, a mater je lahko spoznal tudi od daleč. Soproga bogatega gospoda se je za otroka le površno zanimala.

Zdelo se je, da ga ima rada skoraj kot svojega sina. Za velike otrokove oči pa je bila tujka. Otrokov pogled jo je vedno radovedno motril. Čimbolj se je otrok navezal na mater, tem hitreje se je približeval dan njenega odhoda.

Pomlad je nastopila pozno. Bila je kratka in hitro je sledilo vroče poletje. Z njim se je bližal konec triletne dobe mlade matere, kar so začeli jemati v misel mati in vsi v hiši. Bogatin je iz ljubezni do sina prvi načel to stvar s soprogo. Dejal je, da rad plača novih 100 dolarjev, da bi ženo kupil.

»Če jo hočeš kupiti, daj mi preje strupa!« se je glasil njen odgovor.

V duši mlade matere pa se je vršil boj med dvema popolnoma različnima čustvoma. Prvič po dolgem času je razumela zvok besed »tri leta«; tri leta, je nekoč mislila, bodo hitro prešla. Zato je sprejela življenje sužnje v bogatino hiši. Odkrila pa je, da je njen otrok — Zlato Aprila prav tako živ in varen kakor sedanji Zlato Jeseni. Prosimi je hotela svojega drugega moža, naj posilovi dečka — Zlato Aprila, da bi tudi ta lahko živel z njo.

In kako prijetno je bilo sanjati podnevi na verandi, ko je gredo prvo poletno sonce! Ko je tako posedala in držala v naročju Zlato Jeseni, se ji je včasih zdelo, da vidi ob nogah sedeti Zlato Aprila. Stegnila je roko, da ga poboža, začela je govoriti obe-ma bratcema, a onega ni bilo.

Potem pa je oče spremenil nekoliko svoj načrt. Odločil se je, da pokliče staro Sonce, ki naj vpraša pri prvem možu mlade žene, če bi bil za novih trideset dolarjev — ali največ za petdeset — pripravljen obnoviti najemninsko pogodbo za naslednja tri leta. »Ko bo imel Zlato Jeseni pet let,« je govoril ženi, »ga bomo lahko ločili od matere.«

Prva žena je molila z rožnim vencem v rokah. Kar naprej je mrmrala »Mamu Aru-«

(Nadaljevanje na 6 strani)

MATI — SUŽNJA

Nadaljevanje s 5 strani.

stablu, preden je končno odvrnila: »Doma ima svojega otroka; moral bi ji omogočiti, da se povrne k zakonskemu možu.« »Pomisli vendar na Zlato Jeseni, ki bo dvesten ostal brez matere!« »Saj lahko jaz skrbin zanj,« je odvrnila stara žena in pri tem odložila rožni venec. »Ali pa morda ne morem jaz zanj skrbeti?«

Ob prvem malčkovem rojstnem dnevu je bogatin priredil veliko slavo, ki je trajalo ves dan in na katerega je bilo povabljenih trideset do štirideset gostov.

Proti večeru, ko so povabljeni hoteli

bodo poskrbeli za dečkovo vzgojo. S tem je bila ločitev odločena.

Tistega dne je spraševala kuharica Wang bogatino: »Ali naj naročim nosilnico?« — »Naj gre peš!« je odvrnila gospa. »Tudi jaz sem hodila svoje dni peš deset ali petnajst milj, a njene noge so daljše od mojih. Saj bo lahko dospela v enem popoldnev!«

Ko je mlada žena zjutraj oblačila Zlato Jeseni, so ji solze lile po licu kakor potoček. Otrok je že začel govoriti. »Tetka! Tetka!« je klical. Tako je namreč odločila bogatino: žena, ki je hotela, da otrok reče njej mama. Mati mu je vsa v joku odgovorila, hotela je še nekaj reči, ali besede ni hotela biti. Sicer pa otrok, ki je bil v drugem letu, tako ali tako ne bi nič razumel.

Bogatin se ji je žalostno približal in ji pomolil dlan, v kateri je bilo deset novčičev. »Vzemite!« je dejal ljubeznivo. »dva dolarja.« Sonce je stalo visoko in nebo je bilo jasno. Zlato Jeseni ni hotel zapustiti matere; stara gospa ga je končno s silo iztrgala iz naročja mlade žene. Mati je še rekla: »Pustite me vsaj do ure obeda!«

Pri tem se je stara gospa bliskovito obrnila, rekoč: »Hitro spravi svoje cunje in podvizaj se, da greš od tod! Tako ali tako moraš od tod, ali danes ali jutri.«

Poldan je že davno minil. Neki star kmet ji je pojasnil, da ima še pet milj poti. »Stric!« mu pravi, »ali ne bi bili tako dobri in mi preskrbeli nosilnico? Ne morem peš do doma.«

»Ali ti je slabo?«

»Da.«

»Od kod prihajaš?«

Žena je oklevala, preden je odgovorila: »Grem v to smer in že od jutra sem na poti.«

Bilo je ob štirih popoldne, ko se je stol, ki so ga nosili štirje možje na dveh palicah, ustavil v vasi. Na njem je sedela žena srednje starosti, rumenega in ovenelega obraza — kakor list uvelega zelja. Zlato Aprila je bil med otroci ki so sledili nosilnici. Groza ga je bilo, ko je opazil, da so se možje ustavili pred njegovim domom. Naslonil se je na neki kol, med tem ko so se ostali otroci plašni zbirali okoli njega.

Žena je stopila na tla. Ni se takoj zavedela, da je bil tam med otroci tudi Zlato Aprila, oblečena v cunje in samo nekoliko večji kakor pred tremi leti. Nenadoma ga vsa ginjena pokliče: »Zlato Aprila!«

Ostali otroci so se preplašili, on pa je stekel v hišo.

V stari, temni izbi je žena dolgo sedela, predno je izpregovorila z možem. Ko pa je tudi večerni sij zunaj izginil, je mož dvignil glavo in rekel: »Najbolje bo, da pripraviš večerjo.« Žena se je težko dvignila in šla v kot izbe. Čez hip je slabotno rekla: »Predal za riž je prazen.« Mož se je posmehljivo nasmehnil: »Živela si v bogatini hiši. Riž je vendar v škatli za cigarete!«

Zvečer je dejal oče sinu: »Zlato Aprila, spal boš z materjo.« Deček se je pri tem spustil v jok. Približala se mu je mati in šepetala: »Zlato Aprila, moj otrok!« Hotela ga je objeti, a deček se ji je umaknil. Žena je ležala z odprtimi očmi na umazanem ležišču. Ob njej je ležal Zlato Aprila kakor kak tuj otrok. V temnem spominu se ji je zdelo, da ima ob strani Zlato Jeseni, cvetočega in ljubeznivega malčka. Stegnila je roko, da bi ga objela. Noč je sijala mrzla in mirna kakor smrt.

Sportni dogodki

Jugoslovanski igralci tenisa Punčec, Palada in Mitić so odpotovali te dni z avionom v Moskvo, kjer se bodo zadržali dva do tri tedne in tam odigrali tekme s sovjetskimi tenisi igralci.

Proti sodelovanju zastopnikov Francove Španije v tekmovalstvu za Davisov pokal. Jugoslovanska zveza za telesno vzgojo je protestirala pri mednarodni teniški federaciji v Parizu, zaradi pripustitve Španije k sodelovanju za Davisov pokal. Ob tej priložnosti je jugoslovanska zveza izdala izjavo, kjer pravi, da se je Jugoslavija prijavila za to tekmovalstvo v prepričanju, da naj tekmovalstvo za Davisov pokal služi, kakor vsa telesna kultura k športnemu zblizanju — po težki vojni — med demokratičnimi državami. Neodpustljivo je, da sodelujejo v raznih tekmovalnih državah, kjer je na oblasti še vedno fašistični režim. Zaradi tega jugoslovanska zveza za telesno vzgojo predlaga, da se Španija izključi iz omenjenega tekmovalstva.

PROCES V NÜRNBERGU

Reportaža Sermjona Kirsanova

Razvaline in pogorišča, pritlične srednjeveške hiše, ki slone ob modernih večnadstropnih, obdanih s starim mestnim obzidjem, sivi stolp katedrale... Nürnberg!

Proga ovele trave, vzdolž katere teče ti cestne železnice, deli ulico Nürnberga v dve tlakovani polovici. To je Fürtherstrasse. Hiše so v nemškem slogu, težke, enolične. Sredi njih stoji poslopje Palače pravice, obdano z železno ograjo. Kot vse okoli nje, je tudi sama žalostna in siva: opeka na strehi je še v neredu. V vdolbinah nad okni stoje nekakšni kipi pravice in neznani liki nemške mitologije. Tu v Palači pravice se vrši proces proti poglavarjem nemških vojnih osvajalcev — nad krivci vsega, kar je porušenega, nad ubijalci milijonov ljudi, nad hudodelci, ki jim ni enakih v vsej zgodovini človeštva.

Zdaj se ves svet zanima za proces v Nürnbergu. V obokanih hodnikih sodnega poslopja so se zbrali ljudje vseh narodnosti. Veliko je zlasti dopisnikov. Po značkah, ki jih imajo našite na površnikih, je razvidno, odkod so. Svoje zastopnike so poslale Amerika, Anglija, Avstralija, Poljska, Kitajska, Nizozemska in druge dežele.

Na koncu hodnika pregledujejo dovolilnice za vstop v dvorano. Dvorana je četverouglasta, obita z jesenovino; pregrada jo deli v dve polovici. Balkon v ozadju je prepuščen občinstvu. Sodniki so za pregrado; izza njihove mize vise zastave ZSSR, ZDA, Anglije in Francije. Obtoženci so na levi strani. Med sodniško mizo in klopmi obtožencev so mize in naslonjači za tožilce. V sredini je mikrofoni. Visoko, skoro pod stropom, so okenca, skozi katera kinooperaterji in foto-reporterji filmajo oz. fotografirajo dogodke v dvorani. Sodniki, člani mednarodnega sodišča ZDA, Anglije in Francije so v črnih haljah, ZSSR v oblačilih sovjetskih pravnikov. Poleg obtoženčevih klopi sede njihovi odvetniki v temnih haljah, glavni je v halji malinove barve.

Tu, v tej dvorani, bodo za vedno ovrženi tako skrbno pripravljeni odvetniški dokazi, s katerimi skušajo opravičiti zločine krivcev proti človeštvu. Vsakemu ugovoru bo sledil odgovor z dokazi. Zločin se bo smatral kot zločin. Važno je to danes, važno bo to za bodočnost.

Zločini hitlerjevcev so bili zastrti z barbarškimi zakoni Tretjega Reicha. Sodišče v Nürnbergu bo razglasilo te zakone kot neveljavne. Odgovornost ne bo in ne more biti manjša zato, ker je zločin izvršil minister. V fašistični Nemčiji je bil zločin uzakonjen.

njen. Kriminal je postal zgled meščanskega obnašanja.

Na okroglem Göringovem licu igra rahel, potuhnen nasmeh. Prav gotovo ima občutek, da je gol v svojem temno sivem oblačilu, na katerem ni več ne odlikovanj ne epolet. Poskuša dajati videz ravnodušnega, pa se mu ne posreči. Vsakokrat ko začuje svoje ime, se Göring nagne z vsem svojim težkim telesom; na vse besede in vzklike živo reagira. Včasih vpadla celo v besedo, ko prijavlja zagovornik sodišču kako nevažno, formalno zahtevo. Prav tako se čisto nemirno vrti na svojem sedežu, grize si in krivi spodnjo ustnico, ali pa si z nabrekli roko ščipa upadlo lice. Tako se obnaša, ko govori tožilec. Ni zadovoljen, kadar omenjajo podjetje »Herman Göringswerke«. Še vedno je prepričan, da morejo milijoni mark zasenčiti milijone ubitih. Nagne se k svojemu sosedu in mu nekaj šepeta, mahajoč z rokami. Njegov sosed je njegov stari prijatelj iz razbojniške bande — Rudolf Hess.

Kakor je znano, je Hess simuliral blaznež; to je bil izjavil tožilec. V začetku se namreč Hess ni spominjal ničesar, kar mu je bilo neljubega spomniti se. Njegovo upadlo lice s štrlečimi obrvi in v razpokanih ustnicami je bilo topo. Ko je še simuliral blaznost, so mu predvajali film — v katerem so kazali vse tisto, kar je bilo in kar je prav gotovo popolnoma izginilo iz njegovih možganov. Pred njim so se na platnu pojavili Hitler, Göring in Goebbels, pa tudi on sam — Hess. Dva reflektorja sta razsvetljevala Hessov obraz; zdravniški strokovnjaki so radovedno opazovali »blaznega« Hessa. Ko je Hess zagledal sebe, se je zdrnil in nagnil naprej. Očitno je bilo, da se vsega odlično spominja. Pozneje je izjavil tudi sam, da nikakor ni blazen in da ima dober spomin.

Tožilci nastopajo odločno s stvarnimi dokazi, zaman skušajo branilci ovreči njihove trditve, kajti vse fašistične »zakone« so sestavili vprav ti obtoženci...

Po sodnih razpravah, ko vstanejo vsi, vstanejo tudi obtoženci. Hitro se prične razgovarjati med seboj, ker jih takoj odpeljejo po podzemskih hodnikih v ječe in jih tam porazdelijo po celicah, vsakega posebej. V kratkem času, ko jih obdajajo ljudje, prične važno govoriti, da bi ohranili videz svojega nekdanjega obnašanja.

To jim ne bo pomagalo.

Nürnberški proces razkrinjuje hitlerjevske zločine, ki bodo kaznovani, kakor zaslužijo.

Telesna vzgoja

Nogometni turnir „Pino Coverlizza“

V spomin pred nedavnim pri Sv. Jakobu tragično umrlega sportnika-nogometaša tov. Pina Coverlizza, ki je padel od krogle fašista v uniformi zavezniške policije »Guardia Civica«, je organiziralo Udruženje društev za telesno vzgojo v Trstu nogometni turnir za katerega se je prijavilo 14 moštev iz Trsta.

Preteklo nedeljo se je pričelo tekmovalje, pri katerem sodelujejo večinoma moštva iz raznih tovarniških obratov, kar najbolje priča, kako prav naša delavska mladina želi ideojstvovanja v telesni vzgoji.

Razen ene tekme, ki je bila prekinjena zaradi nediscipliniranosti enega igralca, so bile vse tekme odigrane v redu. Priporočali bi vodstvom posameznih krožkov, da bi vplivali na posameznike, kakor tudi na vsa moštva, da se zavedajo, da je disciplina prvi pogoj vsakega uspeha, da so na igrišču edino sodnikove odločitve merodajne in da proti tem odločitvam nima nihče pravice ugovarjati. Ako je sodnik pogrešil in je pogreška tehničnega značaja, ima kapetan moštva vedno možnost ugovarjati proti taki odločitvi. To smo hoteli pripomniti v zvezi z prekinitvijo tekme Servolana-Opčine, ki je morala biti zaključena v 35. minuti prvega polčasa pri stanju 2:2. Tekma je bila zelo živahna. Škedenjci so bili v premoči kljub temu, da so nastopili samo z 9 igralci.

V predtekmi so fizično in tehnično boljši

igralci tvornice Gaslini z lahkoto premagali mlado enajstorico Kačun z 20:1. Kljub podrejeni vlogi, ki so jo igralci Kačuna morali igrati, so se ves čas pošteno branili.

Na Proseku sta moštvi Primorja in Tovarne strojev tudi delili točke (2:2). Moštvo Primorja je izbralo odsotnost nekaterih igralcev Tovarne strojev in je s vztrajno in pošteno igro doseglo lep neodločen rezultat.

Kot četrti par, ki se je moral zadovoljiti z delitvijo točk, sta bili moštvi Montebello in Čebulec (1:1).

O izenačenosti moči sodelujočih moštev, priča tudi rezultat tekme med krožkom Rinaldi in Čebulec, kjer so prvi tesno zmagali s točko (4:3).

Rocol : Rojan (1:1)

Tako nam rezultati prvega kola kažejo, da bo tekmovalje vzbujalo zanimanje od nedelje do nedelje in da moramo pričakovati ostrih in zanimivih iger.

V počastitev spomina padlega tovariša Pina Coverlizza so bile tekme v prvem polčasu prekinjene za eno minuto.

Smučarsko prvenstvo Balkana. Kot je bilo sklenjeno na seji vodstva fizikulturnikov balkanskih držav v Sofiji bo smučarsko prvenstvo Balkana 9. in 10. marca v Rumuniji na Sinaji. Poleg zastopnikov Bolgarije, Jugoslavije, Albanije in Rumunije bodo povabljeni na to tekmovalje tudi predstavniki Sovjetske zveze, Čehoslovaške, Poljske in Madžarske.

znova začeti mastiti se, se prikaže na dvorišču nov gost. Bil je kmet, oblečen v krpe, dolgih las, a pod pazduho je stiskal velik, papirnat zavoj. Hišni gospodar mu je šel nasproti in ga vprašal, odkod prihaja. Odgovor, ki pa je bil izraz kmetove zadrege, ni gospodu nič pojasnil. Končno je razumel, da mora biti ta kmet vendar prekupčevalec s kožami.

Zakaj si vendar prinesel darilo? ga je potihem vprašal. Res, ne bi bil smel!

Gost ga je preplašeno gledal. »Hotel sem, želeli gospe dolgo življenje,« je iztisnil in začel odvijati papirnat zavoj, iz katerega je privlekel štiri lesene plošče, na katerih je bilo s srebrnimi črkami vtisnjeno voščilo.

Po pojedini se je prekupčevalec s kožami približal temnemu kotu na verandi, kjer je stala mati njegovega otroka.

»Čemu si prišel?« je vprašala.

Mož je vzdihnil: »Zaradi Zlata Aprila!« — Počasi je nadaljeval: »Letošnje poletje je močno sušilo; jeseni pa je zbolel. Nimam denarja, da bi plačal zdravnika ali pa zdravila in sedaj mu je še hujše.« Trenutek je postal. Po denar sem prišel!

Žena je komaj zadržala solze, ko je odvrnila: »Nimam denarja, ne dajo mi ga; kaj naj storiva?«

Za trenutek sta oba utihnili. »Komu pa si pustil Zlato Aprila?« je prva spregovorila žena. »Pustil sem ga pri sosedu. Računal sem, da se bom zvečer že vrnil. Bolje bo, če grem.«

»Počakaj še hip!« je vzkliknila žena, ki jo je jok davil v grlo. Nato je odšla.

Nekaj dni za tem jo vpraša bogatin: »Kje imaš prstan iz nefrita, ki sem ti ga poklonil?«

»Dala sem ga njemu onj večer.«

»Ali ti nisem dal zanj pet dolarjev!«

»Ni bilo dovolj.«

»A, tako!« je kričal bogatin. »Vedno misliš samo na prvega moža in na prvega sina! Kako pa jaz zate skrbim, ti pa ni nič mar. Prav! Mislim sem, da te bom držal še dve leti, a vidim, da je bolje, če greš že to pomlad.«

Zime je bilo konec in drobni ptički so začeli nepretrgoma prepevati pod njenim oknom. — Taotski duhovniki so prišli, da

GOSPODARSTVO

Kemija v gospodarstvu

Vsaka gospodarska panoga izpolnjuje v službi človeštva posebno nalogo. Pri večini industrij je ta naloga precej zasebna narave. Tesno je navezana na snovi, ki naj jih predela in predmete, ki jih mora izdelati. V kemični industriji pa so te naloge bolj univerzalne prigode. Tu ne gre za neko posebno predelavo določenih snovi, temveč so naloge na splošno sledeče:

Ustvarjati to, kar narava ne daje v zadostni meri, ali v uporabni obliki. Torej: ustvarjati nove snovi.

To nalogo je mogoče rešiti s postopkom umetnega spreminjanja. Snovi, ki jih je mnogo in ki so cenene, je treba spremeniti v take, ki so drage in redke. Premog, les, zrak, voda, apnenec in razne soli so najbolj uporabne izhodne surovine kemične industrije. Iz teh šestih množičnih sestavnih delov zemeljske površine, pridobivamo s pomočjo nekaterih drugih rudnin več tisoč novih snovi.

Se pred nekaj desetletji so služile te nove kemične snovi v glavnem le kot pomožno sredstvo v drugih industrijah, v prvi vrsti v tekstilni. Danes pa se vsi preskrbovanje tovarn s surovinami v vedno večji meri s temi novimi kemičnimi snovmi. Tako so kemični produkti popolnoma spremenili videz zunanjega življenja, stopili so v središče nadaljnjega razvoja tehnike ter postali s tem eden najvažnejših faktorjev gospodarstva.

Seveda je tudi sicer zelo napredovala tehnika v zadnjih desetletjih, in to z različnimi iznajdbami. Toda pri vseh bistvenih točkah tega napredka so bile udeležene omenjene nove kemične snovi, ki so čisto kratko odločilno vplivale na razvoj v ostalih področjih tehnike.

Poglejmo na glavne spremembe v svetu, ki so nastale v zadnjih desetletjih, pa bomo ugotovili sledeče: narasel je predvsem tempo življenja. Z avtomobilom in avijonom sta bili ustvarjeni dve popolnoma novi hitri prometni sredstvi. V istem času je napredovala tudi brzina prenosa besede, tiska, slike. S telefonom in pisalnim strojem se je pomnožila obveščevalna možnost od človeka do človeka. Radio, film ter fotografija so omogočili širjenje poročil in kulturnih dobrin med človekom. Z brzino katere nekdaj ne bi mogli domniti.

V skladu s tempom življenja je naraslo bogastvo doživljanja in izražanja. Vzemimo n. pr. že čisto zunanje učinke, ki se kažejo v novih možnostih oblačenja, opremljevanja stanovanj, notranje arhitekture, naprav v domačinstvu, lepoti, itd.

Električna luč in višinsko sonce sta spremenila zimo v poletje in noč v dan. Povsod je čutili večjo varnost za življenje. Dana so sredstva, ki pomagajo podaljšati življenje in ohraniti delovno sposobnost v visoki starosti. Umrljivost dojenčkov se je močno znižala. Epidemije se skoro ne pojavljajo več. Ugotoviti moremo velik napredek v zaščiti delovne sile in to z napredovanjem strojnega dela v nasprotju z ročnim delom. Tudi delovno silo žene v gospodinjstvu, zlasti pri težjih opravilih, kot so pranje in čiščenje, skuša tehnika ščititi z različnimi iznajdbami.

Zato lahko trdimo, da je narasla tudi učinkovitost dela. Vrednost poljskih pridelkov se je v zadnjih 60. letih podvojila, čeprav je delalo v večini slučajev isto število delavcev. Predvsem pa se je zelo ojačilo tempo industrijske storiljivosti. To pa je bilo mogoče doseči v prvi vrsti zopet radi povečane brzine obdelave kovin, kar je omogočevalo izdelati v zelo kratkem času stroje in s tem pospešiti njihovo uporabo za delo. Nove kemične snovi, kakor tudi električne energije, so pomagale, da se je gradnja strojev razvijala v smeri lahkosti in majhnosti strojev, ki so zamenjali ročno delo z mehansko silo.

K vsem tem in podobnim napredkom, so zelo pomagale nove kemične snovi. Moderni avtomobil je v primeri s svojim razvijanjem silo izredno lahko vozilo. Pri avijonu je učinek na težinsko enoto še večji, tako velik, da se teža in zračni odpor premagata. Na splošno ne dosegajo stroji sedanosti niti z daleka težine strojev njihovih prednikov t. j. pred nekaj desetletji. Da pa imajo mnogi od profilov železa ter jekla manjši presek kot prej, ne moremo pripisovati tega le boljši konstrukciji, marveč v veliki meri tudi dejstvu, da se je s pomočjo novih kemičnih postopkov izboljšala kvaliteta železa in jekla. K znižanju

teže avtomobilov, avionov in drugih prometnih sredstev, je zopet kemija odločno dala svoj doprinos v tem, da je omogočila v velikih količinah pridobivati lahke kovine, aluminij ter magnezij, kakor tudi celo vrsto novih kemičnih umetnih snovi.

Železne legure in lahki metali so predvsem produkti elektrokemičnih postopkov. Elektrokemija je dala nadalje tudi orodje za rezanje ter brušenje, ki je potrebno pri obdelavi najtrših jekel. Često je potrebno v ta namen izdelati tak material, ki dosega po svoji trdoti skoraj stopnjo trdote dijamanta. S takšnim orodjem je mogoče obdelati v mnogo krajšem času najtrša jekla, dočim prej ni bilo mogoče obdelati s starim orodjem v istem času niti navadnega jekla.

Prav tako so pospešili tok dela stroji, ki radi svoje večje brzine izvršujejo hitreje vse operacije. Elektrokemija in proizvodnja kisika in zraka sta omogočili avtogeno varjenje in rezanje, ki je tako zelo skrajšalo obdelavo metalov.

Tudi električni tok, ki je izzval v poslednjih desetletjih največje spremembe v tehniki in gospodarstvu, je bilo mogoče vpeljati v službo človeštva šele s pomočjo kemije. Kemija je morala najprej razviti produkcijo izolirnega materiala, brez katerega si ne moremo zamisliti gradnje električnih central. Če ne bi mogli posameznih žic pri električni napeljavi medsebojno izolirati z izolirno ovojnjo snovjo, ne bi imeli toka. Kemija umetnih snovi je omogočila s pomočjo izboljšanih izolirnih materij zmanjšati presek električnih vodov ter močno znižati težo raznih električnih aparatov. Kemične nove snovi so omogočile masovno produkcijo radijskih aparatov ter telefonov. Moderni žarnice je dala kemija pri isti uporabi toka večkratno svetilno moč s pomočjo novih žarninskih nitk, ki so iz čistih oksidov visoko talečih se kovin.

Tudi pri iznajdbah v fotografiji in v filmski tehniki ima kemija velike zasluge. Na

eni strani moramo tu poudariti važnost celulozne kemije, ki je materialna osnova filma, na drugi strani pa industrijo finih kemikalij, ki povečujejo občutljivost svetlobno občutljivih snovi. Kemiji se moramo zahvaliti v veliki meri tudi za predmete, ki jih človek potrebuje v vsakdanjem življenju, bodisi v obliki hrane ali predmetov za vzdrževanje higijene, udobnosti stanovanj itd. Tako so n. pr. nove barve, ki jih je dala kemična industrija katrana in industrija mineralnih barv, močni odraz kemije v vsakdanjem življenju. Industrija umetnih snovi nam daje nešteto predmetov, ki jih srečujemo na vsakem koraku in ob vsaki priliki. Umetna svila, stanična volna ter stanično steklo dajejo modi vedno nova sredstva za svoja oblikovanja.

Kemiji smo tudi dolžni hvalo za vsestransko zaščitna sredstva proti kvarom, tako tekstilnih predmetov kakor kovinskih, hrane ter ostalega potrebnega v vsakdanjem življenju. Nič manj ni važna kemija tudi pri napredku v varstvu zdravja. Znanstvene raziskave na področju organske kemije prinašajo človeštvu nešteto kemičnih sredstev proti boleznim in epidemijam.

Glavne spremembe v življenju v zadnjih desetletjih so torej v najožji zvezi s kemijo. Čeprav so nekatera področja kemične znanosti in tehnike že precej obdelana, je še mnogo področij, ki čakajo na svoj mogočni razvoj v bodočnosti. Od sintetičnega bencina in mazalnih olj, preko umetnega kavčuka ter poslednjih velikih odkritij v biokemiji in atomski energiji, pridemo do jasne zaključke, da igra in bo vedno bolj igrala kemija v človeškem življenju ter gospodarstvu najvažnejšo vlogo. Na vsakem koraku nas spremlja, vrinila se je med najneznatnejša vsakdanja opravila, mogočno opravlja najtežja dela, posega je v življenje otroka, odraslega človeka in starčka, prinaša srečo in blagostanje, pomaga zdraviti, in trosi smrt; kemija doma in na polju, na kopnem, na morju in v zraku, v miru in vojni; mogočna in silna roka tehnike, ki skuša odkrito ali zavrtno zavladati svetu.

S. B.

Zakaj bojazen pred zadrugami?

Po nekaterih naših vaseh se opaža nezaupanje napram zadrugam. Ljudje se v prvem trenutku ogrejejo za stvar, potem pa se naenkrat ohladijo in postanejo naravnost nepristopni.

Izgovor je vedno eden in isti: »Nimamo zaupanja, ker smo se že večkrat oprekli«. Stvar je razumljiva in logična: človek, ki je enkrat nasedel, nima več zaupanja in je zato previden. Temu ne moremo ugovarjati, celo nasprotno, priporočamo previdnost in pazljivost. Toda istočasno obžalujemo, da te pazljivosti in previdnosti ni bilo takrat, ko so se zadruga obstojale in delovale, kajti ko bi takrat bili bolj previdni in pazljivi, ne bi doživeli razočaranja. Kdor pozna zanimanje članstva za svoje zadrugo v pretekli dobi, ve, da je bilo preveč površno. Največkrat se je omejevalo na cene blaga pri zadrugi in pri merjanje istih s cenami pri trgovcu. Občni zbori so bili slabo obiskani in spori so se obravnavali večinoma po gostilnah. Zaradi tega so se člani vedno bolj odtujevali svojim zadrugam in brezbriznost je šla tako daleč, da so celo pozabili na svoje obveze. Medtem so se zadrugi polastili ljudje, ki so bili ali nesposobni ali pa so imeli interes, da zadruga propade. Državne nadzorne oblasti ni bilo; druga nadzorna oblast, zadruga zveza, je bila zanikrna ali brez moči in čisto neinformirana ali pa preveč šablonska. Katastrofa je bila tu in člani so se predramili, ko je bilo prepozno, to je takrat, ko jih je advokat pozval, da plačajo jamstvo.

Posledica vsega tega je splošno nezaupanje. Tega nezaupanja mora danes biti konec. Narodna osvobodilna borba, ki je preobrazila dušo našega ljudstva, ga ujedinila in prekalila za borbo za našo svobodo, ta ista borba je prinesla nove metode tudi v naš zadrugi pokret. Danes stoji zadrugi pokret na volji in uvidevnosti naših ljudskih množic.

Dolžnost NOO-ov je, da pazorno motrijo delovanje zadrug, ravno tako ali pa še bolj kot vsako drugo delovanje na svojem področju. Zadruga danes ni samo last njenih članov, temveč last celokupnega prebivalstva področja, za katero je osnovana. Od delovanja zadruga zavisi skoro vse gospodarstvo življenja njenega področja. Zato tudi članom ne more biti vseeno, kako zadruga deluje, kajti posredno so tudi sami deležni njenih dobrih in slabih posledic.

Nezaupanje, ki se tu in tam danes pojavlja, je bolj plod nerazumevanja življenjskega razvoja. Vinogradi so podvrženi, torej bi vinogradniki morali zapustiti vinograde, kajti kdo jim je porok, da prihodnje leto ne bo

sušje. Ali pa so vojaški konji popasli in zavezniški kamioni uničili travnike na Krasu; kmetje naj bi opustili travnike in s tem živinorejo, ker bi se prihodnje leto moglo dobiti isto... Toda naš kmet in vinogradnik ne bosta storila ne enega ne drugega, marveč bosta obdelovala še dalje vinograde in travnike, čeprav je škoda, ki sta jo utrpela, mnogo večja kakor tista, ko ste vplačali par sto lir jamstva pri propadi zadrugi.

Proti tej nesmiselni človeški logiki deluje priroda; ona ne pozna kolebanja in rezerviranosti, marveč sledi stalno poti svojega razvoja. Življenje gre naprej in mora iti naprej, ker bi drugače svet propadel. Ista stvar je z našim gospodarskim življenjem. Ono gre naprej po svoji naravni poti. Njegov razvoj gre v zadrugištvo, v novo zadrugištvo, kakor je novo vse, znanost, umetnost, kultura, način vsakdanjega življenja. Cilji zadrugištva so se sledeč razvoju posplošili, modernizirali; preobrazili so zadrugno delovanje.

Nezaupanje je znak zaostalosti, pomanjkanje kulture in civilizacije, zaspanosti in moralne lenobe, malodušja in nazadnjaštva. V glavnem pa je znak nepojmovanja nove dobe. Je le žalostna pojava, katero moramo pobijati, ker je zapreka k napredku, k novemu življenju.

Stanko Čok

Brinje, koristen sad

Brinje je industrijska in zdravilna rastlina. Ne smemo prezreti njenega pomena kot industrijske rastline, saj je večkrat pomagala našemu revežu, da je prehranil svojo družino, ko ni bilo drugega zaslužka. Ljubljanske tovarne za destilacijo so dobro poznale ta produkt kraške zemlje; na žalost pa je v tistih časih glavni dobiček šel v žep tovarnarjev, a revež Kraševca je imel pri tem le kosček krvavo zasluženega kruha.

Kras je izvažal letno okoli 10 vagonov brinje. Prodajalo se je po 1 liru kg, kar je znašalo v tistih časih lepo vsoto 100.000 lir. Priden in sposoben delavec je nabral do 100 kg brinje na dan. Pod Italijo je bila žganjekuha onemogočena zaradi velikih taks. Danes so drugačne razmere: ljudske oblasti so dopustile lansko leto svobodno destilacijo, tako da si je naš kmet lahko sam skuhal dovolj brinjeveca za domačo uporabo in je obenem prodal po ugodnih cenah nekaj žganja.

V bodoče bomo destilirali v zadrugi destilarnah ali pa bodo kmetje oddajali brinje državnim destilarnam. Lansko leto je pokrajinsko poverništvo v Ajdovščini odkupilo 7 vagonov brinje. Kmet ga je na ta način oddal po najbolj ugodni ceni.

Kraški brinjevec je prav dobro znan po svetu in ne zaostaja po svoji kakovosti za svetovno znanim angleškim »ginom«. Brinjevo olje pa je znano zdravilo med našim ljudstvom.

Kmetijski nasveti

Odpri smo koticček za naše kmetovalce. Vsi naši kmetje lahko pošljejo vprašanja iz vseh panog kmetijstva: poljedelstva, živinoreje, sadjarje, o boleznih sadnega drevja, zadrugištvu itd. Na vsa vprašanja bomo odgovarjali v našem listu. Vprašanje pošiljajte na Okrožni kmetijski odsek, Via Carducci 6/III ali na uredništvo »Ljudskega tednika«.

Priobčujemo odgovore na sledeča vprašanja:

Vprašanje: Kaj je treba ukreniti proti črvičnosti jabolk? Kolikokrat sem vozil jabolka v Trst in sem jih moral oddati na pol zastonj zaradi tega prokletega črvička (A. R. sadjerejec — Brkini).

Odgovor: Jabolčni zavijač, tako se imenuje ta nadloga, je majhen metulček, ki ob letava ponoči že meseca aprila in maja naše sadovnjake. Samica polaga po eno jajčece v muho ali pa na mesto, kjer se dva sadeža dotikata. Iz jajčec se izležejo črvički, ki prodrejo v notranjost, kjer uničujejo zdravi plod. Po 25 do 30 dneh črvički dorastejo in se na drevesu samem najprej zabubijo. Iz bub zlezejo novi metulčki in ta novi rod ponovno napada sadje.

Črvički (gosenice), ki zlezejo iz črvicega sadja, se zabubijo med drevesnim lubjem (skorjo) ali pa pod drevesom samim in tam čakajo na ugodno pomladansko vreme za nadaljnji razvoj. Če pa shranimo črvicega sadja v zaprtih prostorih (sadno skladišče), se tudi tam črvički zabubijo in prezimijo po raznih razpoklinah, za raznimi omarami itd.

Kakšna so sredstva za pobijanje tega mrčesa?

Priporočamo sledeče načine:

1. V zimskem času (januar, februar) moramo škropiti sadno drevje z drevesnimi karboliniji (arborin, dendrin, neodendrin), potem ko smo posebno iz starih dreves očistili z drevesnimi ščetkami vso staro skorjo, lišaje in mah.

2. Takoj ko odpade cvetje, moramo škropiti sadna drevesa z 0,5% svinčnim arzenatom ali 0,5% azolovo raztopino.

Pri škropljenju moramo paziti, da poškrbimo mlado sadje, da bi črviček, čim se zleže, zagrizel jabolko in se zastrupil.

Škropljenje moramo ponoviti vsaj dvakrat po 10 dnevih. Vse odpadlo sadje je treba skrbno obrati in uničiti in to zgodaj zjutraj, da črvički ne zlezejo iz sadja.

Zelo lahko in priporočljivo sredstvo za uničenje gosenic zavijača so takozvane pastilke po drevesih. To so enostavne obveze ali pasovi iz starih cunj in papirja. Tja zleze škodljivi mrčes, prepričan, da bo prezimil. Po zimski pa se gnezda previdno odstranijo in zažgejo z vsemi škodljivci vred.

Vpr.: Kako odpravim kokošim uši?

Odg.: Predvsem je treba dati kokoši prilično, da se sama otrebi, za to služita pesek in pepel, ki naj ju kokoši imajo vedno dovolj. Kurnik je treba skrbno osnažiti in vse razpoke v lesu in drugje zamazati z apnenim beležem. Precej pomaga če se v zaprtim kurniku zažge žveplo (seveda je treba kurnik poprej izprazniti.)

Uši uničimo, če podrgnemo kokoši s toplo vodo, kateri dodamo na liter 8 gr. lizola. S tako raztopnino kopljemo kokoš le v toplolem času, (pozimi lahko v zaprtim toplem prostoru).

Dr. F. J.

Srbske poljedelske zadruga se na zahtevo številnih zadrug poslale poziv vsem zadrugam, naj se udeležijo tekmovanja za obnovo dežele.

Zveza srbskih poljedelskih zadrug je izdelala načrt za tekmovanje, ki predvideva poleg maksimalnih naporov za povečanje pridelkov poljedelstva in živinoreje tudi obnovo porušeni in požganih vasi in mest, popravila mostov, cest, izgradnjo novih šol in zadrugišnih domov.

Tekmovanje se bo izvajalo med člani zadrug, med posameznimi zadrugami in zadrugišnimi zvezami raznih republik.

Na ta način se bodo jugoslovanski kmetje, ki so se borili ramo ob ramo z delavci v narodno osvobodilni borbi sedaj udeležili dela in tekmovanja za čim prejšnjo obnovo in izgradnjo domovine.

Koliko je vredna sekunda?

Dandanes si le s težavo predstavljamo, da niso imele minute in sekunde v prejšnjih časih sploh nobenega pomena. Odkar imamo točen čas, nimamo več časa, toda naši predniki, ki ure niso poznali, so imeli vedno dovolj časa. Pri rimskem pisatelju Gaju Pliniju, ki ga je ognjenik Vezuv leta 79. po Kr. r. zasul, dobimo tole opazko v pismu na prijatelja: »Prosim te, obišči me, ko postane tvoja senca šest čevljev dolga!« Človek si je bil tedaj sam sebi ura, sončna ura, ki se razpršala po dolžini sence približno dnevni čas. Za kakšno četrt ure prej ali pozneje ni šlo.

Prve ure so se ponašale samo z enim kazalcem in sicer tistim, ki je kazal ure. Okoli leta 1700. se je temu pridružil še minutni kazalec: in sicer tudi pri žepnih urah, ki so se bile pojavile že leta 1711. Sto let pozneje, okoli 1800, so začeli dodajati prejšnjima dvema še sekundni kazalec. Nek potnik poroča v letu 1806, iz Pariza, da so udarjale stolpne ure pol ure zaporedoma po vsem mestu doseženo uro, tako netočne so bile. Kaj takega si sedaj v dobi brzovlakov in potnih letal, ko nam naznanja radio vsako uro na sekundo točno, le težko predstavljamo.

Leta 1602. sedi neki mislec v krasni stolnici v mestu Pisi pri maši. Toda njegova raziskovalnost je to pot premagala njegovo pobožnost. Opazuje, kako niha mogočna svetilka, ki visi s stropa na dolgi verigi, se i ter tja, in ugotavlja, da so zamahi, nihaji vedno enako dolgi. Misel mu šine v glavo, da bi se ta okolnost dala uporabiti pri merjenju časa. In prav v stolnici v Pisi je bila izmišljena ura, palica, nihajoča v enakem taktu tja in sem. Slavni italijanski naravoslovec Galileo Galilei (1564. — 1642.) je bil tisti mož, ki je med mašo doumil nihalo. Leta 1612. je izdelal mešan mesta Kassla, urar Būrgi Joost prvo tako uro in leta 1657. je izdelal nizozemski zvezdoslovec Kristjan Huygens prvo uro s sekundnim nihalom.

Naj na tem mestu omenimo najznamenitejši predmet sodobne urarske tehnike t. j. uro, ki se takorekoč sama navija in v kateri je skoraj uresničen sen o tako zvanem perpetuum mobile, stroju, ki gre neprestano sam od sebe. Tako uro so pred vojno izdelovali že v serijah. Goniło silo dobiva avtomatično zaradi spreminjanja temperature. Temperaturna razlika ene stopinje v 24 urah zadostuje, da žene uro. Ker je razlika navadno mnogo večja in ker si ura

sanko nabere zalogo take gonične sile za celih 120 dni, se je ta umotvor že precej približal gori navedenemu stroju: perpetuum mobile.

Kaj je sekunda? Vsi vemo, da je sekunda 60. del ene minute. Dan šteje 86.400 sekund in dandanes imamo že ure, ki točno naznačajo sekundo do stotisočinke njenega kratkega trajanja. Sicer si pa lahko vsak sam napravi sekundno nihalo. Nič lažjega: zadostuje vrstica z majhno utežjo spodaj, vse skupaj zgoraj pritrjeno. To nihalo seveda ne sme biti povsod enako dolgo, če naj kaže točne sekunde, kajti privlačnost naše zemlje, ki vpliva na nihalo, je povsod različna, ker naš planet ni natančna krogla. Poleg privlačnosti zemlje vplivajo na nihanje še železna ležišča, votline v notranjosti in še druge take okolnosti.

Sekunda. Dozvedno nič! Toda kaj vse se vrši v tem kratkem trenutku! Dolgo, kratko, hitro in počasno, to so relativni pojmi. Marsikatoli vojak, ki se je udeležil svetovne vojne, bi lahko še živel, če bi napravil sekundo pozneje korak na desno ali levo, kajti krogla, ki ga je zadela, je preletela v tem kratkem času tisoč metrov. En sam centimeter in ena sama sekunda sta odločevala več tisočkrat o življenju in smrti, o usodi premnogih družin. Ko sedim v kinu, brzi v sekundi 24 podob belega platna, tako da se mojemu očesu dozdeva, da gleda enakomerno razvijajoče se dejanje. Za navadne namene to zadostuje, toda veda mora večkrat preiskovati zelo hitro potekajoče dogodke. Zato mora uporabljati priprave, s katerimi se da napraviti več tisoč posnetkov v eni sekundi. Za vsako posamezno fotografsko sliko je treba nastavit 60.000 del ene sekunde. Sestdeset tisočink ene sekunde! Lahko se to izreče, lahko se to napiše, ali predstavljati si kaj takega je zelo težko.

Pri preiskovanju učinka naboja pehotne puške na človeško telo so napravili filmske slike: 20.000 slik v eni sekundi. Milimeter za milimetrom je prodirala krogla v notranjost. Pomislimo, da napravi naša Zemlja še vedno 30 km v eni sekundi na svojem poletu okoli sonca, drugi svetovi celo nad 1000 km in da besni najhitrejši tekač vseh tekačev, svetloba, s hitrostjo 300.000 km v eni sekundi!

Človek je sicer, kakor se izražajo nekateri misleci, merilo vsem stvarjem, toda za večnost ni sekunda nič večja in nič manjša kot je ura ali leto.

»Prav, zakaj si me ustavil?«

»Ker imam ukaz, da moram vsakega ustaviti, ki vozi po Kraljevski cesti hitreje kot tovorni voz ali ki piska, žvižga in trobi.«

»Prav! Toda zame, kralja, ne velja ta ukaz.«

»Ukaz se glasi: vsakogar.«

»Živinče, zaprite ga!« se je razvnel kralj Andrej XVII.

»In jaz sem mislil, je stokal vojak, ko so ga peljali stran.

»Kaj si mislil?« je vprašal kralj, rado vednost mu je narekovala to vprašanje.

»Da me obdario, ker sem izvršil ukaze in da prideva oba nato v berilo.«

»Tri leta ječe radi hudega razžaljenja veličanstva,« je zavpil kralj.

Vojak se je klical Jaromil.

Ko so spustili Jaromila po treh letih iz ječe in ko so mu naznanili, da bo še tri leta pod policijskim nadzorstvom, je hitel k svoji družini. Njegov sinko je že hodil v šolo.

»Oče, v novi čitanki je lepo berilo, je dejal sin, »naj ti ga preberem!« in deček je bral:

»Nekega dne se je peljal vladajoči kralj Andrej XVII. v avtu po glavni cesti svoje prestolnice. Na tej cesti je bila prepovedana hitra vožnja in vsaka uporaba svaričnih glasbil, ki povzročajo hrup in šum. Odlok je bil izdal kralj sam, da obvaruje ljudstvo, ki ga je nad vse ljubil, vsakega nepotrebnega hrupa. In Njegovo veličanstvo si je reklo: »Tam stoji vojak, ki skrbi, da se zakon uvaža. Poskusiti hočem, če bo branil vojak zapoved tudi nasproti kralju.« In ukazal je razobesiti nad avtom daleč vidno kraljevo zastavo, ukazal voziti s prepovedano hitrostjo in ukazal trobiti, kar se da.

V tem trenutku se je kralju razveselilo srce. Vojak je takoj ustavil kraljevi avto in izklical Njegovi Visokosti kralju, ki je bil izstopil iz voza, predpisano čast. Kralj se je prepiral, da ga je bil vojak spoznal. Vsekakor je hotel vojak še dalje izkušati.

»Jaz sem tvoj kralj.«

»Vem, visokost,« je dejal in srce mu je hotelo raznesti prsi, tako mu je utripalo.

»Zakaj si me ustavil?«

»Po predpisih, Visokost.«

Nato se je kralj milostno nasmehnil, plačal določeno globo, podaril vojaku zlat prstan z vdanimi kraljevimi začetnicami in mu rekel: »Dečko, ti zaslužiš, da zve mladina, kako vzorno si izvršil povelje, in da se uči od tebe!«

In Jaromil si je mislil: »Glej, saj sva slednjči vendar le prišla v berilo.«

In je vprašal sina: »Kako se glasi naslov temu berilu?«

»Dobri kralj in hrabri vojak.«

Kratke gospodarske vesti

Henry Ford je dejal, da bodo Fordove tovarne kmalu popolnoma ustavljene, ker se stavka v jeklarski industriji takoj ne konča.

Sladkorna kampanja v Ukrajini se približuje koncu. Že doslej je proizvodnja prekoračila za 30.000 ton celotno lansko produkcijo. Do konca sezone bodo sladkorne tovarne predelale preko 2,5 milijonov stotov sladkorja. Do konca kampanje bo ukrajinska sladkorna proizvodnja 2 krat prekoračila lansko.

Računajo, da je bilo doslej prizadetih 250.000 delavcev po velikem zastoji britanske industrije zaradi pomanjkanja premoga.

Ameriška proizvodnja premoga od 1. aprila 1945 do 31. januarja 1946, je dosegla 468 milijonov ton premoga, to je 7% manj, kot v prejšnji dobi, ter 45 milijonov ton antracita, kar pomeni zmanjšanje za 12%.

V naslednjih tednih se bo sestala v Londonu gospodarska konferenca britanskega imperija, katere se bodo udeležili predstavniki dominionov in kolonij. Razpravljali bodo o stalšču do sporazuma v Bretton Woodsu.

Slovenski rudarji so se pridružili svojim delovnim tovarišem v Srbiji, ki so že konec septembra pričeli s trimesečnim tekmovanjem. Kljub temu, da se je delo v šilo pod težkimi okolnostmi — kajti rudniki so za časa vojne hudo trpeli — so rudarji dosegli izvrstne uspehe. V oktobru so srbski premogovniki dosegli že 96% postavljene naloge, v decembru pa so načrt prekoračili. Rudarji premogovnika Vrdnik so v drugi polovici decembra prekoračili za 25% predvojno proizvodnjo. Ta rudnik je pri tekmovanju zmagal.

Radio

Slovenska poročila vsak dan ob 7.15, 12.45, 20.00, 23.10. — Objava sporeda ob 7.10.

Ostali spored od 17. do 23. februarja 1946.

NEDELJA 17. II. — 12.30 — Kmetijsko predavanje — 15.00 — Otroška ura — 19.00 — Zbor z dežele — 19.20 — Slovenska simfonična glasba (Mussorgsky: Noč na golem brdu, Smetana: Vltava, Rachmaninov: IV. stavek iz 2. Simfonije.) — 19.50 — Predavanje o telesni vzgoji.

PONEDELJEK 17. II. — 12.30 — Poljudno znanstveno predavanje — 19.00 — Zenska ura — 19.20 — Zvoki melodij — 19.30 — Zvoki primorskih skladateljev (Sodelujejo tov. prof. Sancin Karlo, prof. Sancin Mirca, Slava Batistutta in Vuga Justina.)

TOREK 19. II. — 12.30 — Predavanje o prosveti — 19.00 — Mladinska ura — 19.20 — Obvestila svojcem — 19.30 — Ljudska glasbena ura.

SREDA 20. II. — 12.30 — Zdravstveno predavanje — 19.00 — Odred Jugoslovanske armade — 19.30 — Igra.

ČETRTEK 21. II. — 12.30 — Pregled knjig in časopisov — 19.00 — Violinski koncert Sancina Karla — 19.15 — Slovensčina za Slovence; predava tov. Pahor Jože — 19.30 — Pestra glasba.

PETEK 22. II. — 12.30 — Predavanje o tedenski konferenci ZN — 19.00 — Komorni zbor — 19.30 — Obvestila svojcem — 19.45 — Chopinove skladbe.

SOBOTA 23. II. — 12.30 — Predavanje — 19.00 — Plešna glasba — 19.30 — 20.00 — Oddaja za konec tedna.

Križanka št. 3

Priznam, da sem jo »Ljudskemu tedniku« prav krepko zagodel. Nad besedilo križanke št. 3 sem vrnil križanko iz 2 številke. Ob ljubljam, da ne bom storil nikdar več kaj takega.

Tiskarski škrat.

1		2	3	4	5
		6			
7	8			9	
10		11		12	
13					
	14			15	
16		17	18		19
20	21		22	23	
24		25		26	27
28					29
30				31	
32			33		34
		35		36	
37					

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. voditelj slovenskega ljudstva, 6. orožje, 7. živalski glas, 9. krtica za sledeči, 10. žensko ime, 12. prenašalec sporočil, 13. svetovno znani ruski pisatelj, 14. izraz soglasnosti, pritrjevanja, 15. reka v Sovjetski zvezi, 17. krtica za enoto površinske mere, 19. osebni zaimek, 20. ime note v solmizaciji, 22. žito, 24. naziv, naslov, 26. število, 28. zunanji minister Sovjetske zveze, 30. osebni zaimek, 31. premikati se, 32. božanstvo starih egiptčanov, 34. italijanski veznik, 35. število, 37. glavno mesto federativne ljudske republike Jugoslavije.

Navpično: 1. nebesni pojav, 2. globlje v morje segajoči del celine, 3. bivališče, 4. junaška pesem, 5. žensko ime, 8. začetek, priprava, 9. vitko, 11. muslimani ga častijo, 12. število, 16. pripadnik ljudstva, ki živi ob morju, 18. enota površinske mere, 21. rimska naselbina na tleh današnje Ljubljane, 23. opravljati kmečko delo, 25. skrajšano žensko ime, 27. znamenja, ki se jih poslužuje glasba, 29. živali, ki živijo ob rekah in se hranijo z ribami, 33. tekočina, brez katere ni človeškega življenja, 35. dva enaka soglasnika, 36. veznik.

Odgovarja dr. MIRKO KORŠIČ. — Založba Primorskega dnevnika, Trst. — Tiska: Zadruga tiskarna v Trstu.

DOBRI KRALJ IN HRABRI VOJAK

EMIL VACHEK

Kralj Andrej XVII. je izdal strog odlok s temle besedilom:

Po odstavkih 798. in 965. naše ustave je prepovedano pod kaznijo uporabljati na glavni cesti naše prestolnice, Kraljevski imenovani, sirene, piščali in avtomobilske troblje.

Ta odlok je bil izdan na željo kraljice Kunigunde, ki ni mogla prenašati nobenega hrupa.

Ko je dobil odlok veljavo, se je v kratkem času podesetorilo število nesreč, povzročenih po avtomobilih. Pogubno naraščanje se je ugotavljalo edino le na glavni cesti. Radi tega je izdal kralj Andrej XVII. drugi odlok:

Po odstavkih 978. in 965. naše ustave kakor tudi odstavka 1648. se prepoved uporabe siren, piščali in troblj na Kraljevski cesti izpopolnjuje v tem smislu, da je dovoljena na označeni cesti najvišja hitrost 8 km na uro.

Kraljevi ugled je pa na žalost že propadla. Kraljica Kunigunda je postajala od dne do dne bolj razdražljiva in iz policijskih poročil se je ugotovilo, da so pospeševali bolezen Njene Visokosti kraljice navpični državni dostojanstveniki, ki so ob vsaki uri čez dan in ponoči dirjali z avti po Kraljevski cesti, kakor da bi ne bili imeli drugih ulic.

Kralj Andrej XVII. je divjal, kajti kraljica Kunigunda je zapretila, da zbeži k staršem, če se zlo takoj ne odpravi. To je bilo velikega pomena, kajti s kraljico je bil dobil kralj Andrej XVII. še dve vojvodini in en zabo ameriških akcij.

»Nekaj treba ukreniti,« si je dejal kralj, ko je nepoznan pregledoval Kraljevsko cesto.

»Nekaj treba ukreniti,« je dejal grozeče, ko je žvignil avto policijskega predsednika

s hitrostjo 70 km na uro mimo njega, ga ošvrknil od glave do nog z blatom in neznanako trobil.

»Nekaj treba ukreniti,« je zastokal, ko je zagledal svojega obrednika, kako je s svojim avtom podrl vojne invalida z lajno vred na tla.

Vojastvo! To je bil še edini živelj, ki se je bil ubranil razkroja. Vojastvo mora dati njegovim ukazom potrebno veljavo. Brž drugi dan so bile postavljene po Kraljevski cesti straže, ki naj prisljijo s streli besneče avtomobiliste do upoštevanja kraljevih ukazov.

»Vse prav in dobro,« je dejal kralj Andrej XVII., »a meni se zdi, da povzročajo novejši ukazi več šuma, ko prej prestopki sami. Ves zaskrbljen je pohitel v sobane kraljice.

»Ali se vam ne zdi, soproga, da je hrup na cesti le prevelik?« je vprašal v skrbeh.

Kraljica, ki je prav tedaj igrala Mendelsohnovo poročno koračnico, je pretrgala svoje igranje in odvrnila: »Nikakor ne!«

»Ali se vam ne zdi, da streljajo tam zunaj?«

Pomerila ga je od nog do glave. »Za pravo kraljevsko kri niso strelji nikak hrup. Naravno opravilo so, kakršno je dihanje.«

V nekaj dneh se je podkrepil kraljevi ugled. Nato se je vozil kralj Andrej XVII. sam v svojem avtu, ki ga je krasila krona, in zatrobil, ko je hitel po Kraljevski cesti s hitrostjo 60 km. Strel v pnevmatiko ga je prisilil, da je ustavil. Vojak je stal ko sveča in pozdravil, kakor treba pozdraviti tako odlično osebo.

»Veš, kdo sem?«

»Vem!«

»In?«

»Visokost kralj Andrej XVII. dedni knez

v ...